

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2016

ירושלים, סיון התשע"ז - יוני 2017

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצים לצטט רשאים לעשות כן, בתנאי שיציינו את המקור.
במידה שיהיו תיקונים לסקירה, הם יתפרסמו באתר של בנק ישראל : www.bankisrael.org.il

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל בדפוס העיר העתיקה, ירושלים

מס' קטלוגי 601966
www.bankisrael.org.il

דבר מנהל מחלקת המטבע

אני מתכבד להציג בפניכם את סקירת מחלקת המטבע לשנת 2016, דוח שכולל מידע נרחב ומפורט על פעילות המחלקה בשנה החולפת.

מחלקת המטבע בבנק ישראל פועלת על פי הסמכויות הקבועות בחוק בנק ישראל בנוגע להנפקת שטרות, מעות ומטבעות זיכרון ובנוגע להסדרתה של מערכת המזומנים. במחלקה שלוש זרועות ארגוניות - יחידה למדיניות, תכנון ובקרה, אגף הנפקה ואגף לניהול המזומנים - ואלה אחראיות על הכסף המזומן במדינה החל משלב התכנון של כמויות המזומן בהתאם לתחזית הביקוש; עבור דרך עיצוב השטרות, המעות ומטבעות הזיכרון, שילוב סימני הביטחון בהם והנפקתם; וכלה בהסדרתה התפעולית של מערכת המזומנים.

בתום 2016 עמד שווי של מחזור המזומן על כ-76 מיליארד ש"ח, וסכום זה משקף גידול נמוך מהממוצע בעשור האחרון - 3% לעומת 11%, בהתאמה. חרף ההתפתחויות באמצעי התשלום החלופיים עדיין לא ניתן לייחס להן את הגידול הנמוך, שכן הגידול במחזור עד מאי 2017 עמד על 4.3%. נראה כי הגידול הנמוך ב-2016 מהווה תיקון לכך שהגידול ב-2015 עלה על הממוצע בעשור האחרון והגיע ל-16%. כך שבממוצע שנתי, בשנתיים האחרונות נשמר קצב הגידול במחזור דומה לחומש האחרון.

בשנת 2016 החלה מחלקת המטבע בבנק ישראל לערוך סקרים באופן שיטתי. סקרים אלו מעניקים כלי משמעותי להבנת הרגלי השימוש במזומן והמגמות בהם.

במרוצת השנה הנסקרת גיבשה מחלקת המטבע את כללי בנק ישראל (כללים להפעלה סדירה של מערכת המטבע) במטרה להסדיר היבטים תפעוליים שונים של מערכת המטבע, לרבות פעילותם של מרכזי המזומנים, בעיקר כדי לשמור על איכות המטבע במחזור ולייעל את ההתמודדות עם זיופי מטבע. כללים אלה נכנסו לתוקף ב-2017. כמו כן יזמה המחלקה תרגיל היערכות לחירום בקנה מידה נרחב, והשתתפו בו התאגידים הבנקאיים, חברת הדואר, חברות הבלדרות וגורמים נוספים. התרגיל הדגיש את רציפותה של אספקת המטבע בתרחישי חירום שונים, והוא עבר בהצלחה רבה.

נוסף לאלה המשיכה מחלקת המטבע להשקיע משאבים בשדרוג תשתיות המיכון ומערכות המידע על מנת לשפר ולייעל את מערכת המטבע. בין השאר הגיעה המחלקה לשלבים מתקדמים בפיתוח מערכת לניתוח, מעקב ובקרה המבוססת על מספריהם הסידוריים של השטרות בסדרה ג' של השקל החדש. במקביל הוסיפה המחלקה להוביל את החלפת השטרות מסדרה ב' בשטרות מסדרה ג'. בנק ישראל השיק את השטר החדש בערך 50 ש"ח ב-2014 ואת השטר החדש בערך 200 ש"ח - ב-2015, ומאז ועד מאי 2017 הוחלפו, בהתאמה, כ-89% וכ-65% מהשטרות בעריכים אלו. בהמשך צפוי הבנק להשיק את השטרות האחרים בסדרה החדשה, בעריכים 100 ש"ח ו-20 ש"ח. החלפת הסדרה נועדה בעיקר לשדרג את סימני הביטחון על מנת לצמצם את הסיכון לזיופים. סימני הביטחון בשטרות החדשים נמנים עם המתקדמים מסוגם, וייחודם נעוץ בכך שלציבור קל מאוד לזהותם ועם זאת קשה מאוד לזייפם.

מודעות הציבור לסימני הביטחון בשטרות נושאת חשיבות מיוחדת בתקופת השקתם של עריכים חדשים, משום שזייפנים בארץ ובעולם כולו מנסים לנצל את חוסר ההיכרות של הציבור עם מאפייני השטר על מנת להפיץ תצלומי שטרות או זיופים באיכות נמוכה. לכן מחלקת המטבע פועלת להנגיש לציבור מבעוד מועד את הכלים והאמצעים להכיר את השטר החדש ואת סימני הביטחון המשולבים בו, והיא עושה זאת במגוון אמצעים, לרבות כרזות ועלוני הסברה במגוון שפות, אתר אינטרנט ייעודי שכתובתו www.newbanknotes.org.il, אתר האינטרנט של בנק ישראל ומוקד טלפוני שמספרו 1-800-300-018.

ד"ר אילן שטיינר

מנהל מחלקת המטבע

תוכן העניינים

6.....	א. תפקידיה של מחלקת המטבע
8.....	תיבה 1: סדרת השטרות החדשה
13.....	ב. מחזור המטבע
16.....	תיבה 2: סקרים בנושא הרגלי השימוש במזומן
24.....	תיבה 3: המשיכות וההפקדות במערכת הבנקאית: הדיווחים למחלקת המטבע
32.....	ג. זיוף שטרות ומעות
27.....	1. פעולות למניעת זיופים ולאיתור כסף מזויף
36.....	ד. מטבעות זיכרון
40.....	תיבה 4: שיווק מטבעות זיכרון בהנפקת בנק ישראל
41.....	ה. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון
41.....	1. הרכב הוועדה
41.....	2. פעילות הוועדה בשנת 2016
42.....	נספח 1: כללי בנק ישראל (כללים להפעלה סדירה של מערכת המטבע), התשע"ו-2016
48.....	נספח 2: כללי בנק ישראל (שירותים בתחום המטבע) התשע"ו-2016
50.....	נספח 3: הנחיות בדבר שימוש בתצלומי מעות או שטרות או בתואמי שטרות
51.....	נספח 4: כללי בנק ישראל לגבי מטבע פגום
54.....	נספח 5: השחתת מטבע
54.....	נספח 6: הנדרות
54.....	נספח 7: לוחות סטטיסטיים

א. תפקידיה של מחלקת המטבע

לבנק ישראל נתונה, על פי החוק, הסמכות הבלעדית להנפיק מטבע בישראל (שטרי כסף, מעות, מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים). החוק קובע כי בנק ישראל ינפיק מטבע, ויסדיר ויכוון את מערכת המטבע, במטרה להבטיח למשק אספקת מזומנים סדירה, בהתאם לביקוש. תפקיד זה כרוך במשימות ובפעולות בשלושה מישורים:

1. הנפקת שטרות, מעות ומטבעות זיכרון

עיצוב השטרות והמעות: נגיד בנק ישראל קובע, לאחר אישור המועצה המנהלית של בנק ישראל ואישור הממשלה, את עיצובם של השטרות, המעות ומטבעות הזיכרון. הנגיד נעזר בוועדה ציבורית שהוא ממנה - הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - וזו בוחרת אילו הצעות עיצוב יוגשו לו. בראש הוועדה עומד כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס יעקב טירקל.

הדפסת השטרות והמעות: מחלקת המטבע מתקשרת עם מטבעות המעות ועם בתי הדפוס המדפיסים את השטרות ומזמינה מהם את המלאי, בהתאם להוראות החוק.

הנפקת מטבעות זיכרון: מאחר שבנק ישראל הוא המנפיק הבלעדי של הילך חוקי בישראל, הוא מנפיק בכל שנה גם מטבעות זיכרון ומטבעות לרגל אירועים מיוחדים. מטבעות אלה עשויים כסף או זהב, ועל פי חוק הם משווקים לציבור הרחב ולאספנים בארץ ובעולם באמצעות חברת שיווק שממנה שר האוצר, בהסכמת הנגיד. ברבעון הראשון של 2017 מונתה חברת ג.ר.א.ס. עיצובים ושילובים בע"מ למשווקת שאינה בלעדית.

2. מדיניות, תכנון ובקרה

תכנון סולם העריכים: כדי לאפשר לציבור לבצע ביעילות עסקאות במזומן ולחסוך בהוצאות ההנפקה, מחלקת המטבע מתכננת לשטרות ולמעות סולם עריכים מתאים.

הבטחת תמהיל עריכים יעיל: המחלקה מסדירה ומכוונת את מערכת המטבע במטרה להבטיח תמהיל יעיל של העריכים במחזור.

הבטחת מלאי שיספק את הביקוש למטבע בעתות שגרה וחירום: מחלקת המטבע מתכננת את מלאי המזומנים מתוך מטרה לספק למחזור את הביקוש החזוי בכל עת ברמת ביטחון גבוהה ובהתחשב בעלויות הכרוכות בהחזקת המלאי.

בקרה: מחלקת המטבע מבצעת את תפקידיה תוך בקורות קפדניות על תהליכי העבודה ועל ניהול המלאי ורישומו.

3. ניהול המזומנים

אספקת מזומנים למחזור: בנק ישראל מספק לציבור את המזומנים באמצעות מרכזי המזומנים של התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל. גופים אלה מווסתים את ההיצע והביקוש של השטרות והמעות בינם לבין עצמם ועם לקוחותיהם, ומושכים מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש. העודפים נגזרים מהמשיכות מסניפיהם של התאגידים הבנקאיים ומההפקדות בהם.

פיקוח על איכות הכסף במחזור: בנק ישראל קובע לתאגידים הבנקאיים כללים לשמירה על איכות הכסף שבמחזור. על פי כללים אלו סופרים וממיינים את השטרות והמעות שהציבור מפקיד במרכזי

המזומנים, וכן בודקים את האותנטיות של הכסף ואת איכותו באמצעות מכונות הספירה הייעודיות שמרכזי המזומנים רכשו ובנק ישראל אישר. (רשימת המכונות שקיבלו אישור מתפרסמת באתר של בנק ישראל <http://www.boi.org.il/he/Currency/PublicEnquiries>). בנק ישראל קבע תקן איכות שמגדיר מהו שטר באיכות ראוי למחזור. התקן נועד להבטיח שהציבור יחזיק שטרות באיכות ראוי, וכן להשליט אחידות בהגדרת האיכות החלה על השטרות שמרכזי המזומנים ממחזרים. כדי לשפר את הרמה המקצועית במרכזי המזומנים הסמיכו בנק ישראל ומרכזי המזומנים נאמני מכונות - עובדים של מרכזי המזומנים שתפקידם לוודא כי המכונות פועלות על פי התקן. על מרכזי המזומנים חלה חובה להפקיד בבנק ישראל את השטרות והמעות שנמצא כי איכותם ירודה. הבנק גורס את השטרות, ואת המעות הוא מעביר להשחטה.

אחסון של מלאי המזומנים לשגרה ולחירום: מחלקת המטבע מאחסנת את השטרות והמעות בכספות בנק ישראל על פי נהלים קפדניים של הובלה, שמירה, אחסון ובחינה שוטפת של הבקורות.

4. פעילות נוספת של מחלקת המטבע

טיפול בזיופי מטבע: על פי חוק, רק משטרת ישראל מוסמכת לבצע פעילות אכיפה נגד זיוף מטבע. עם זאת, מחלקת המטבע פועלת לגילוי של כסף מזויף ולמניעת הפצתו בכמה מישורים: היא עוקבת אחר הזיופים המהלכים בשוק, מאפיינת אותם ומפיצה את המידע לגופים העוסקים במזומן; משדרגת את סימני הביטחון המשולבים בשטרות ומגבירה את המודעות להם באמצעות הדרכה ופרסום; ומשתפת פעולה עם המשטרה, התאגידים הבנקאיים והארגונים הבין-לאומיים הנאבקים בזיוף מטבע. על התאגידים הבנקאיים חלה חובה לבדוק את האותנטיות של השטרות והמעות לפני שהם ממחזרים אותם באמצעות הכספרים (טלרים) והמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים.

הסברה ומענה לפניית הציבור: מחלקת המטבע עוסקת בהסברה בנושא שימוש נכון ובטוח בשטרות ומעות, ולשם כך היא מנהלת אתר אינטרנט ומפעילה מוקד טלפוני. נוסף לכך המחלקה עונה לפניית הרבות והמגוונות שהיא מקבלת מהציבור מדי שנה. פניות אלה מעידות שהציבור מעורב בתחום המזומנים ומתעניין בו: הוא מבקש מידע, מגיב על הנפקת מעות ושטרות חדשים, מעלה הצעות בעניין מטבע, ומפגין מודעות לפרטים המופיעים על גבי השטרות והמעות. בשנת 2016 התקבלו במחלקה כ-400 פניות בכתב, ואלה התווספו לפניית הטלפון.

פניות בנושא מטבע ניתן לשלוח דרך הכתובת contact_currency@boi.org.il, דרך אתר האינטרנט של מחלקת המטבע (<http://www.boi.org.il/he/currency>), ודרך הכתובת: בנק ישראל, מחלקת המטבע, קריית המדע 3, הר חוצבים, ירושלים.

שירות לציבור: מחלקת המטבע מספקת לציבור שירותי פריטה וצירוף של מזומנים ושירותי החלפה של מטבעות ושטרות פגומים. שירותים אלה ניתנים בקופה של סניף בנק ישראל בירושלים, בימים א' עד ה' בין 8:00 ל-13:00 (עדכונים לגבי שעות הקבלה מתפרסמים באתר האינטרנט של מחלקת המטבע). כדי לקבלם יש לתאם פגישה באמצעות הטלפון (02-6552847) או הדוא"ל (contact_currency@boi.org.il).

5. פעילויות מחלקת המטבע בשנת 2016

אישור כללי בנק ישראל, התשע"ו-2016: על פי חוק בנק ישראל, התש"ע-2010, בנק ישראל מופקד בין השאר על הסדרת מערכת המזומנים במשק ועל הכוונתה. בפרק ז', סעיף 46, נקבע כי הנגיד, באישור המועצה המנהלית, ראשי לקבוע בכללים לאילו גופים ייתן הבנק שירות ומהם סוגי השירות והתנאים להם. בסעיף 47 נקבע כי הוא ראשי לקבוע את הקווים המנחים להפעלת הסדירה של מערכת המטבע. במהלך 2016 גיבשה מחלקת המטבע את כללי בנק ישראל (כללים להפעלה סדירה של מערכת המטבע). כללים אלו נועדו להסדיר היבטים תפעוליים שונים של מערכת המטבע, לרבות פעילותם של מרכזי המזומנים, בעיקר במטרה לשמור על איכות המטבע במחזור ולייעל את ההתמודדות עם זיופי מטבע. הכללים נכנסו לתוקף בשנת 2017, והם מופיעים בנספח 1.

תרגיל רחב היקף בהיערכות של מערכת המטבע לשעת חירום: ברבעון האחרון של 2016 ערכה מחלקת המטבע תרגיל שמדמה מצב חירום מלחמתי, והשתתפו בו התאגידים הבנקאיים, חברת הדואר, מרכזי המזומנים וחברות הבלדרות. התרגיל התמקד בניהול המטבע, בשליטה בו ובאספקתו לציבור במצבי חירום שונים מתוך מטרה לשמור על רציפותה התפקודית של מערכת המטבע בישראל. בעקבות התרגיל נערך כנס שבו הציגו המשתתפים את עיקרי הלקחים שהם הפיקו, ואלה מהווים תשתית ללמידה הדדית כמו גם בסיס לתוכנית העבודה בנושא ההיערכות לשעת חירום.

תיבה 1

סדרת השטרות החדשה

במרוצת 2016 הוסיף בנק ישראל להיערך לקראת השקתם של השטרות האחרונים בסדרה ג' של השקל החדש. שטרות אלה - בערכים 20 ו-100 ש"ח - יישאו את דיוקנאותיהן של רחל המשוררת ושל לאה גולדברג.

בנק ישראל פועל על מנת להבטיח כי הגורמים האחראים יכינו את מכונות הממכר ואת המכשירים למשיכת מזומנים לקראת השקתם של שני הערכים האחרונים. במקביל הוא ממשיך לפעול להחלפת השטרות הישנים (מסדרה ב') שערכיהם 50 ו-200 ש"ח בשטרות החדשים (מסדרה ג'). בנק ישראל קורא למי שעדיין מצויים ברשותו שטרות כאמור להחליפם, ללא עמלה, בקופות הבנקים המסחריים וחברת הדואר ובקופת הציבור בבנק ישראל שבירושלים. לחלופין ניתן להפקידם בחשבון הבנק או להשתמש בהם.

בתקופת ההחלפה זיפנים וגורמים עברייניים מנסים להפיק רווחים אסורים: הם מנצלים את העובדה שהציבור עדיין אינו מכיר היטב את השטרות החדשים ואת סימני הביטחון שלהם, ומפיצים העתקי שטרות. לכן בנק ישראל מזמין את הציבור להכיר את השטרות מסדרה ג' ואת סימני הביטחון המשולבים בהם בעזרת אתר הבנק. בכל השטרות החדשים משולבים סימני ביטחון זהים, וקל מאוד לזהותם.

פרטים על השטרות החדשים בערכים 20 ש"ח ו-100 ש"ח

העריך	20 שקלים חדשים	100 שקלים חדשים
הדיוקן (אופקי)	רחל המשוררת (בלובשטיין)	לאה גולדברג
הצבע השליט	אדום	כתום
המידות	129 מ"מ X 71 מ"מ	143 מ"מ X 71 מ"מ
חזית השטר: תמונות רקע	ענפי עץ דקל	פרחי עץ השקד
חזית השטר: טקסט זעיר	השיר: "כינרת"	השיר: "בארץ אהבתי השקד פורח"
גב השטר: תמונות רקע	נוף טיפוסי של חופי הכינרת	קבוצת איילות
גב השטר: טקסט	קטע מהשיר "ואולי לא היו הדברים..."	קטע מהשיר "ימים לבנים"
סימני ביטחון לציבור	נייר ביטחוני שבו משולב סימן מים המורכב מהדמות ומהערך הנקוב; חוט ביטחון מחליף צבע בעל שלושה חלונות ועליו הדמות והערך הנקוב; דיו בולטת משני צדי השטר; חירור זעיר בצורת הערך הנקוב; התלכדות צורות; טקסט זעיר; מדבקת קינוגרמה; דיו שמשנה צבע; דיו שקופה.	
סימנים לעיוורים	אורך שונה לכל עריך - הפרש של 7 מ"מ; סימן ייחודי לכל עריך מודפס בדיו בולטת שניתן למשש.	

רחל המשוררת

רחל המשוררת (רחל בלובשטיין; התרנ"א, 1890 – התרצ"א, 1931) נמנית עם הבולטות והמוכרות במשורות העבריות, והיא נחשבת בעיני רבים לראשונה שבהן. שירתה זכתה למקום של כבוד בתרבות העברית והיא אהובה על דורות רבים של קוראים.

היא החלה לכתוב עוד בנעוריה, ברוסית, ויצירתה הושפעה מהתנ"ך, מהספרות החלוצית של תקופתה, וממקורות וזרמים בספרות הרוסית והצרפתית.

שירתה מצטיינת בפשטותה ובלשונה הקולעת. היא מבטאת את אהבותיה, אכזבותיה, מכאוביה

ופחדיה, כוללת רמזים רבים לחייה הטרגיים והקצרים, וחלק ניכר ממנה עוסק בהמתנה למוות. בין שיריה המפורסמים: "רק על עצמי", "אל ארצי", "פגישה, חצי פגישה", "כינרת" ("שם הרי גולן"), "זמר נוגה" ("התשמע קולי"), "גן נעול", "שי" ("אעולל כגפן"), ואחרים. רבים משיריה הולחנו ובוצעו לאחר מותה בידי מיטב האמנים, ובמרוצת השנים הפכו לנכסי צאן ברזל ולחלק בלתי נפרד מהתרבות והשירה הישראליות.

בעיצוב השטר החדש בערך 20 ש"ח ניתן ביטוי לשירתה של רחל ולנופי חייה. צד הפנים שלו נושא את דיוקנה על רקע ענפי עץ דקל, ולצדו מודפס בטקסט זעיר השיר "כינרת" - מקור ההשראה לעיצובו של גב השטר. צד הגב מציג נוף טיפוסי של חופי הכינרת, האגם שעליו הרבתה רחל לכתוב ואשר לחופיו ביקשה להיקבר. נוסף לכך מופיע בצד הגב ציטוט מתוך השיר "ואולי לא היו הדברים...": "היו כנרת שלי, הָהִיית, או חֲלֵמָתִי חֲלוֹם?".

לאה גולדברג

לאה גולדברג (התרע"א, 1911 – התש"ל, 1970), מהחשובות והבולטות שבמשוררות ישראל, עסקה גם בכתיבת סיפורת ומחזות, תרגום, עריכה, הוראה, ביקורת ומחקר.

שירתה של גולדברג הגותית ולשונית בהירה. היא מטפלת בנושאים אישיים ואינטימיים וכוללת תיאורים של נופים ארץ ישראלים ואירופיים. לצד זאת מרבית יצירותיה של גולדברג לעסוק במוורשת חייה באירופה ובשואה ובהשפעותיה על בני דורה. רבים משיריה הולחנו, ביניהם "האמנם", "סליחות", "ימים לבנים", "אהבתה של תרזה די מון" ("מחלוני וגם מחלונך"), "ערב מול הגלעד" ("האילנות כל כך

כבדים") ו"פזמון ליקינתון". גולדברג כתבה ועיבדה סיפורי ילדים רבים, ועם המוכרים שבהם נמנים "דירה להשכיר", "המפוזר מכפר אז"ר" ו"איה פלוטו". כתיבתה של גולדברג זיכתה אותה בפרס רוברט בוש בשנת 1949, ובשנת 1970 - לאחר שנפטרה ממחלה קשה - בפרס ישראל לספרות יפה.

השטר החדש בערך 100 ש"ח מוקדש ליצירתה של לאה גולדברג. צד הפנים שלו נושא את דיוקנה על רקע פרחי עץ השקד, ולידם מודפס בטקסט זעיר השיר "בארץ אהבתי השקד פורח". בצד הגב של השטר נראות איילות - מקור ההשראה ל"מה עושות האיילות?", השיר הראשון בספר הילדים הנושא אותו שם. כמו כן מופיעה בגב השטר שורה מתוך השיר "ימים לבנים":

"ימים לבנים, אֶרְכִּים כְּמוֹ בְּקִיץ קֶרְנֵי-הַחֶמָּה".

את סדרה ג' של השקל החדש עיצבה הגב' אסנת אשל, בהתאם להמלצת הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון בראשות כבוד השופט יעקב טירקל, קביעת הנגיד/ה ואישור המועצה המנהלית וממשלת ישראל. השטרות בסדרה וסימני הביטחון שעליהם זכו בפרסים ובהכרה בתחרויות בין-לאומיות בתחום המטבע.

השטר החדש של 200 ש"ח - סימני הביטחון

לראות

1. **הדיוקן השקוף** – סימן מים בצורת דיוקן זהה לדיוקן שעל השטר ולצדו הערך הנקוב. החזיקו את השטר מול האור וודאו שהדיוקן והערך הנקוב משתקפים בו. הסימן נראה משני צדי השטר.
2. **הערך המנוקב** – ערך השטר (200 ש"ח) מנוקב בחלקו העליון של השטר בחורים זעירים. החזיקו את השטר מול האור וודאו כי אתם מבחינים בו. הסימן נראה משני צדי השטר.
3. **חוט חלון** – חוט הביטחון, בגוון כחול-סגול, שזור במצע השטר ונגלה בשלושה "חלונות" בגב השטר. החזיקו את השטר מול האור וודאו כי הדיוקן והערך הנקוב מופיעים בחלונות בבירור. בהטיית השטר ישנה החוט גוון מכחול לסגול.

לגעת

4. **דיו בולטת** – הדיוקן, חתימת הנגיד, השנה העברית והלועזית, הטקסטים בשלוש השפות, וכן הסימן הייעודי לעיוורים בשולי השטר, מודפסים בדיו בולטת. העבירו אצבע על פרטים אלה, המודפסים משני צדי השטר, ותוכלו לחוש בדיו הבולטת.

להטות

5. **הפס הזוהר** – פס שקוף וזוהר משולב לרוחב השטר לצד הדיוקן. הטו את השטר בכיוונים שונים וודאו כי על גבי הפס מופיעים ונעלמים לסירוגין סמל המנורה והערך הנקוב.
6. **הספר המוזהב** – פרט עיצובי בצורת "ספר פתוח ומוזהב". הטו את השטר קדימה ואחורה וודאו כי ה"ספר" משנה את צבעו מזהב לירוק. במקביל תוכלו לראות קו אופקי נע מעלה ומטה על פני ה"ספר".

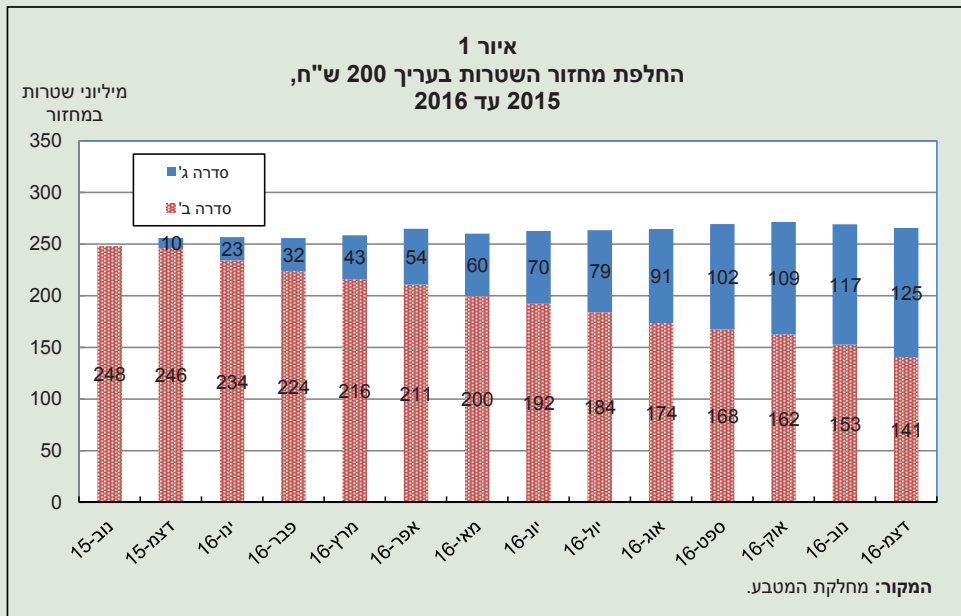
סימנים לעיוורים וללקויי ראייה

7. **הקווים שבשוליים** – על כל שטר מודפסים צמדי קווים, ומספרם גדל ככל שערך השטר עולה. צמדי הקווים ממוקמים בשוליים התחתונים, משמאל ומימין, ואפשר לחוש בהם באמצעות האצבעות.
- אורך שונה לכל שטר** – שטרות הסדרה החדשה נבדלים באורך. בין שטר לשטר יש הפרש של 7 מ"מ.
- ספרות הערך הנקוב** – ספרות גדולות וכהות מודפסות בדיו בולטת על רקע בהיר, וספרות בהירות מודפסות על רקע כהה.
- צבע השטר** – לכל שטר צבע דומיננטי.

קצב החלפתם של השטרות החדשים

ערב השקתו של השטר החדש בעריך 200 ש"ח כלל המחזור כ-248 מיליון שטרות בעריך זה. במטרה להיערך לביקוש הראשוני הופצו השטרות החדשים למערכת הבנקאית עוד לפני ההשקה. מיום ההשקה הם הופצו לציבור באמצעות דלפקי הבנקים ומכשירי המשיכה האוטומטיים. בתום החודש הראשון להשקה הגיע מספרם במחזור ל-10 מיליוני שטרות, כ-6.5% ממחזור השטרות בעריך 200 ש"ח. במהלך החודשים שלאחר מכן המשיך מספרם לגדול בכ-10 מיליוני שטרות בחודש. בסוף מאי 2017 הגיע חלקם לכ-65% ממחזור השטרות בעריך 200 ש"ח.

השטרות החדשים בעריך 50 ש"ח היוו בסוף מאי 2017 כ-89% מהמחזור.

ב. מחזור המטבע

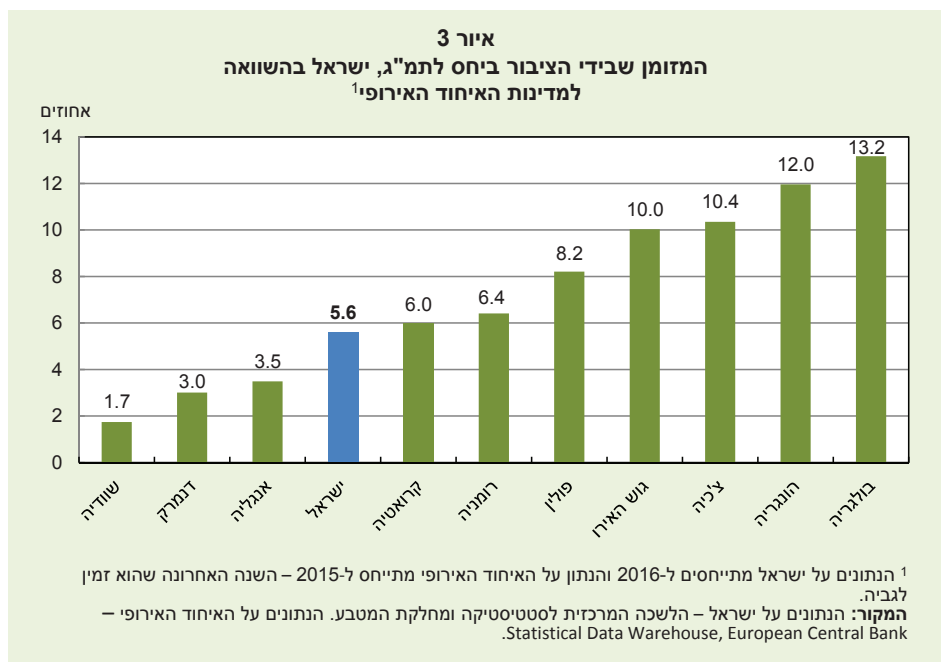
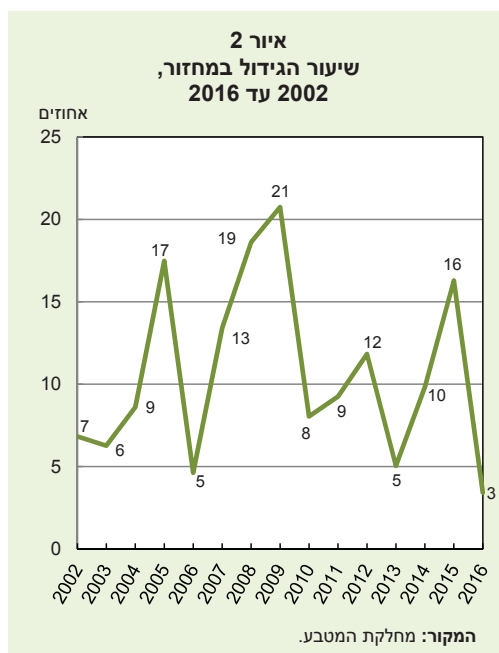
1. המחזור

מחזור המזומנים כולל את המזומנים שהציבור מחזיק ואת המזומנים שהתאגידים הבנקאיים מחזיקים בכספות. החלק שהציבור מחזיק שווה ל-90% מהמחזור, ובסוף 2016 הוא היווה 5.6% מהתמ"ג, בדומה לחלקו ב-2015. שיעור זה נמוך בהשוואה לממוצע בגוש האירו - 10% בשנת 2015 - אך נמצא במרכז הטווח הקיים באיחוד האירופי: בין 1.7% בשוודיה, מדינה שנעשה בה שימוש נרחב בכרטיסי חיוב, ל-13.2% בבולגריה.

ערכו של מחזור המטבע הסתכם בסוף 2016 ב-76 מיליארדי ש"ח, בשעה שבסוף 2015 הוא הסתכם ב-73.5 מיליארדים. זהו גידול של 3% - נמוך מהגידול אשתקד (16%) ומהממוצע בעשור האחרון (11%). ההסבר לדבר נובע בחלקו מכך שב-2016 גדל היקף המזומן שהופקד בבנק ישראל, ומקורו בין היתר בעודפי מזומן שהצטברו ברשות הפלסטינית.

מהנתונים על הגידול במחזור עולה כי המזומן ממשיך לשמש אמצעי תשלום ואמצעי להחזקת ערך בידי הציבור. מבחינה זו המגמה בישראל דומה למגמה במדינות רבות בעולם: בארה"ב ובגוש האירו התרחב מחזור המטבע ב-6%, ובאוסטרליה הוא התרחב ב-7% - מעט מעל לשיעור הצמיחה ארוך הטווח שם (6%). כמו במדינות רבות בעולם גם בישראל מחלקת המטבע נערכת לקראת שינויים אפשריים בהרגלי התשלום של הציבור כתוצאה מחידושים טכנולוגיים באמצעי התשלום החלופיים. זאת ועוד, בנק ישראל שותף למימוש המדיניות שנועדה לצמצם את השימוש במזומן, בהמשך להמלצות שגיבשה הוועדה לבחינת צמצום ההון השחור באמצעות הפחתת השימוש במזומן ובאמצעי תשלום מבוססי נייר אחרים (ועדת לוקר). כיוון שיישום ההמלצות עשוי להשפיע בתוך כמה

שנים על היקפי הביקוש למזומן - ולכן על פעילותה של מחלקת המטבע - אנו מקדימים להיערך לכך, בין היתר באמצעות הרחבת המידע על ההרגלי השימוש במזומן ובאמצעות אימוץ פתרונות גמישים ככל האפשר בהשקעות לטווח הארוך.

א. הרכב המחזור

חלקו של מחזור השטרות בסך המחזור עלה במרוצת השנים במתינות, על חשבון חלקו של מחזור המעות. בשנת 2016 עמדו חלקים אלה, בהתאמה, על כ-97% ו-3% מערכו הכולל של המחזור.

בשעה שהביקוש למעות מתאפיין בקצב גידול יציב לאורך השנים, הביקוש לשטרות מושפע משינויים בהעדפת הציבור להחזקת מזומן, בפרט בעתות משבר, ולכן מתאפיין בתנודתיות גבוהה יותר.

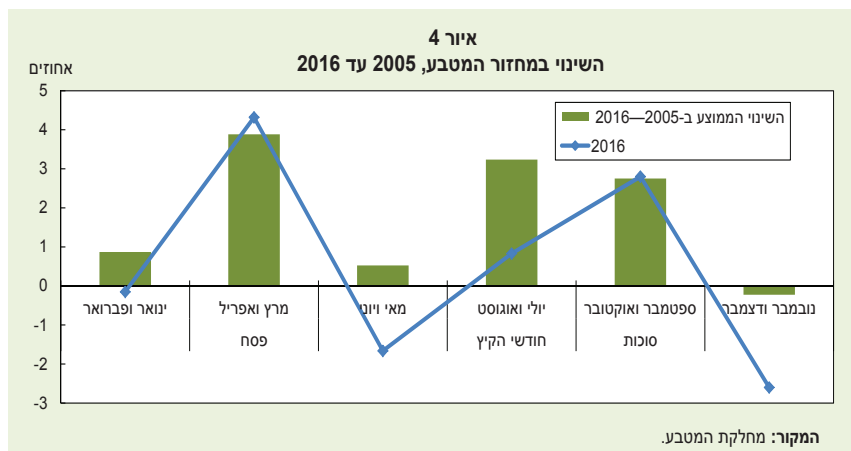
לוח 1: מחזור המטבע, סופי שנים

השנה	רכיבי המחזור במיליארדי ש"ח			שיעורי הגידול באחוזים		
	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע
2007	27.8	1.2	29.0	14	7	13
2008	33.1	1.3	34.4	19	6	19
2009	40.1	1.4	41.5	21	7	21
2010	43.4	1.5	44.8	8	7	8
2011	47.4	1.6	49.0	9	6	9
2012	53.1	1.7	54.8	12	6	12
2013	55.7	1.8	57.5	5	9	5
2014	61.3	1.9	63.2	10	7	10
2015	71.4	2.1	73.5	17	8	16
2016	73.8	2.2	76.0	3	6	3

המקור: מחלקת המטבע.

ב. העונתיות במחזור המטבע

הביקוש למזומן מתאפיין בעונתיות ומשתנה לפי חודשי השנה. הביקוש גבוה יחסית בתקופות החגים ראש השנה, סוכות ופסח (החודשים ספטמבר-אוקטובר ומרץ-אפריל, בהתאמה) ובחופשת הקיץ (יולי-אוגוסט). לקראת החגים הבנקים נערכים להתגברות המשיכות, שכן בנק ישראל אינו מעניק להם שירותים בחג. אחרי החגים המחזור מצטמצם היות שתקופה זו מתאפיינת בהפקדת העודפים. בשנת 2016 הצטמצם המחזור בנובמבר-דצמבר ובמאי-יוני מפני שראש השנה וסוכות חלו באוקטובר ופסח חל בסוף אפריל.

תיבה 2

סקרים בנושא הרגלי השימוש במזומן

הרגלי השימוש במזומן - בעולם ובישראל - מושפעים כיום יותר מאשר בעבר משינויים שחלים בטעמי הציבור בתחום הבנקאות, והדבר בא לידי ביטוי בהגברת השימוש באמצעים טכנולוגיים. עולם התשלומים משתנה בקצב מהיר: מתפתחות טכנולוגיות חדשות לביצוע תשלומים דיגיטליים. כמו כן הצעת החוק להגבלת סכומי העסקאות במזומן עברה בקריאה ראשונה. על רקע תמורות אלו, וכן מתוך צורך להתייעל, חלק מהבנקים מצמצמים את מספר הסניפים באזורים וביישובים מרכזיים, ובחלק מהסניפים הם מחליפים את שירותי הכספרים (טלרים) בעמדות אוטומטיות לשירות עצמי.

המציאות המשתנה יוצרת אי-ודאות ומציבה בפני מחלקת המטבע אתגר משמעותי, שכן עליה לנהל את מערך המזומנים לטווח ארוך בדרך היעילה והאפקטיבית ביותר. ניהול זה מצריך תכנון ארוך טווח לצד השקעות עתירות הון, בין שמדובר בכספות וציוד ובין שמדובר בעלויות ייצור וכוח אדם. לכן מחלקת המטבע חותרת לאמץ פתרונות גמישים ככל האפשר על מנת להימנע מהשקעות שעלולות לרדת לטמיון. כדי למצוא פתרונות כאלה המחלקה מסתייעת במגוון כלים שמספקים את הידע הנחוץ להבנת הרגלי השימוש במזומן, גיבוש התחזית לביקוש לו, וזיהוי סימונים מקדימים לשינוי במגמה.

עם כלים אלה נמנים סקרים עתיים. הסקרים ממלאים תפקיד משמעותי בהבנת הרגלי השימוש במזומן שכן להבדיל מכל אמצעי תשלום אחר, המזומן אינו מתועד במערכות הסליקה ולכן אין נתונים על הרגלי השימוש בו. ואמנם, בנקים מרכזיים בעולם נוהגים לערוך סקרים כדי לבחון את הרגלי השימוש במזומן ואת המגמות בהם.

ב-2016 החלה מחלקת המטבע בבנק ישראל לערוך סקרים באופן שיטתי ולכלול אותם בתוכנית העבודה. בשאלות הקשורות לאמצעי התשלום החלופיים המחלקה משתפת פעולה עם מחלקת חות"ם (המחלקה לחשבות ולמערכות תשלומים וסליקה בבנק ישראל), ובסוגיות הקשורות לשירותי המזומן שהתאגידים הבנקאיים מעניקים לציבור היא משתפת פעולה עם הפיקוח על הבנקים. הצלבת ממצאי הסקרים עם נתונים נוספים שהמחלקה אוספת מרחיבה את תשתית הידע הנחוץ לקבלת החלטות.

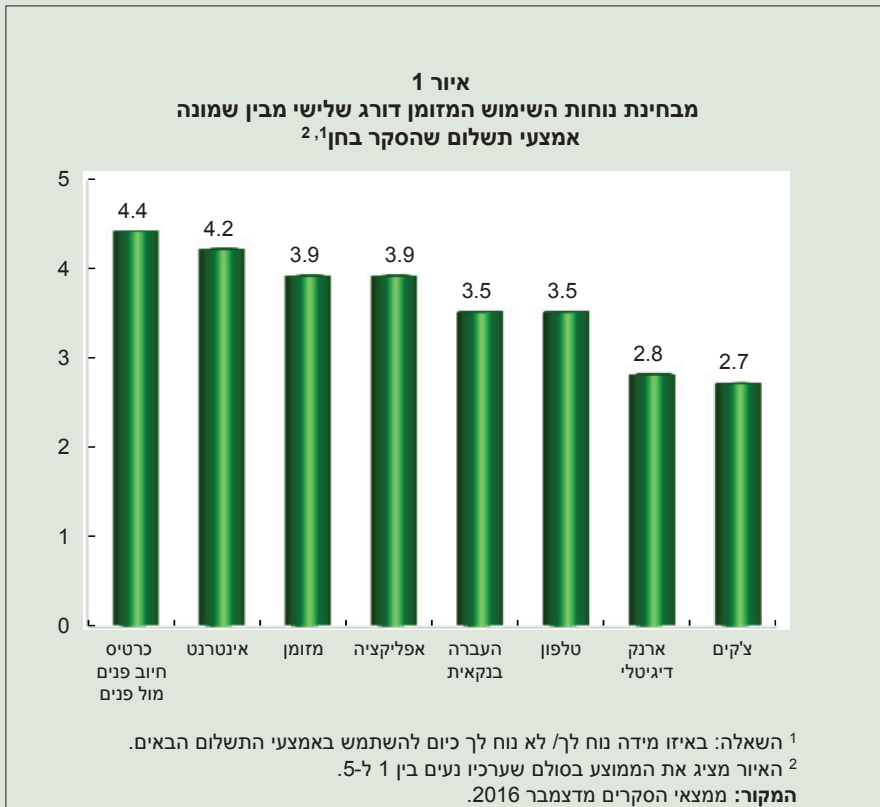
עם הנושאים התפעוליים שהמחלקה בוחנת בעזרת סקרים נמנים למשל סולם העריכים היעיל, שביעות הרצון מאיכות השירות ומאמצעי המשיכה וההפקדה, ומודעות הציבור לסימני הביטחון.

מהסקרים עלו כמה מסקנות עיקריות:

• **לציבור נוח להשתמש במזומן**

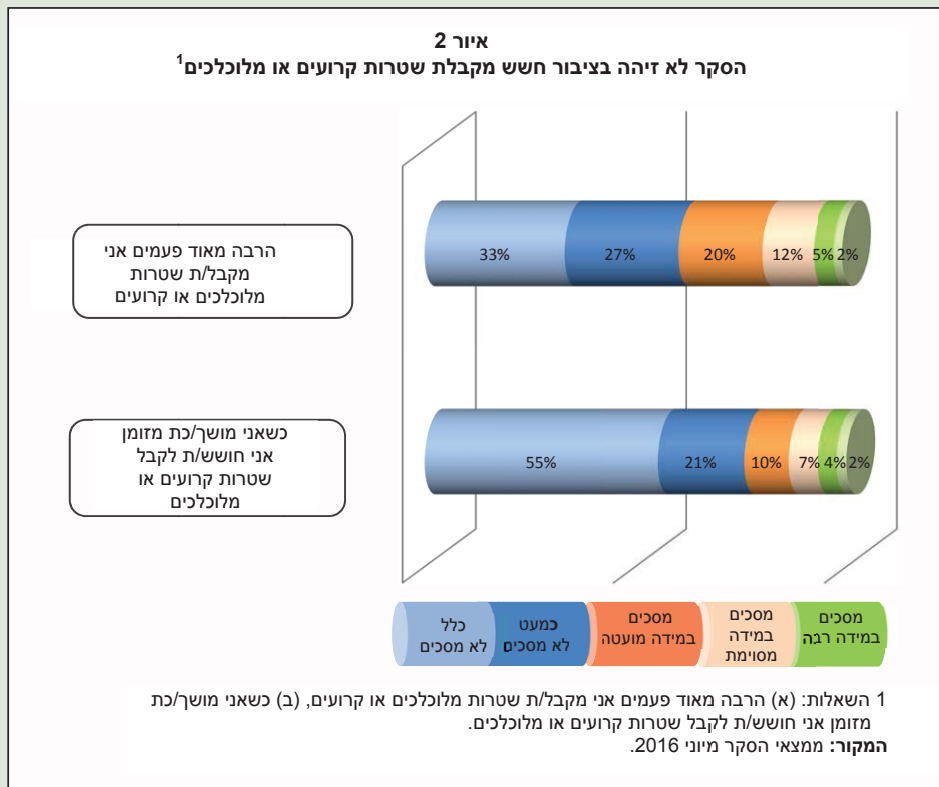
נמצא כי הציבור הישראלי מרצה למדי מהשימוש במזומן. מסקנה זו מתבססת על שני ממצאים עיקריים:

1. הציון הממוצע לנוחות השימוש במזומן עומד על 3.9 בסולם שערכיו נעים בין 1 ל-5. נוחות השימוש קיבלה דירוג גבוה הן באוכלוסייה הכללית והן במגזרים ספציפיים.

1 את הסקרים ערכה חברת רושניק אסטרטגיה בע"מ.

2. הציבור מתרשם כי המחזור אינו כולל שטרות מלוכלכים או קרועים בהיקף בעייתי.

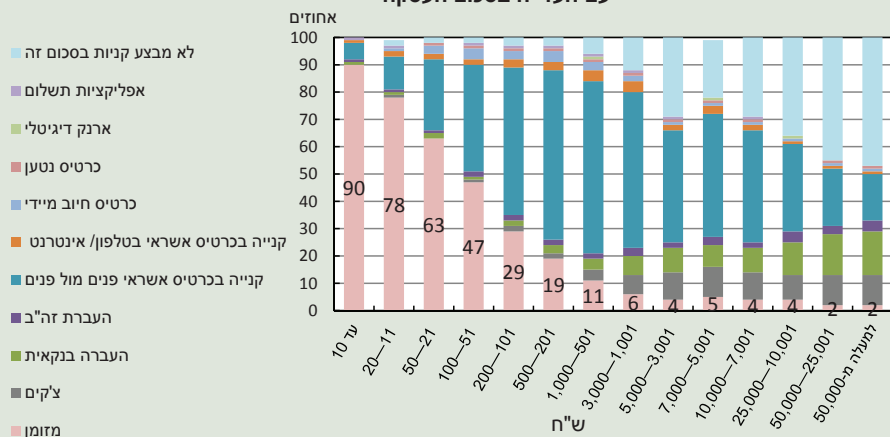
• המזומן משמש בעיקר לביצוע עסקאות בסכומים נמוכים יחסית

נמצא כי ההעדפה למזומן עולה עם הירידה בסכום העסקה.

שני ממצאים נוספים מחזקים מסקנה זו:

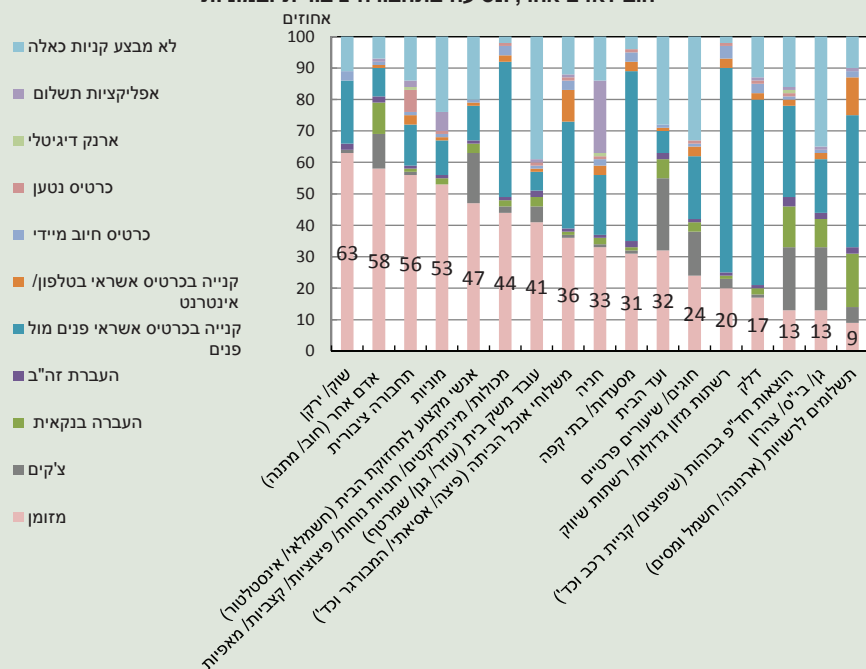
1. מבין סוגי ההוצאות שהציבור מעדיף לשלם במזומן ולא באמצעי תשלום אחרים, שלושה כוללים הוצאות קטנות באופיין: קניות בשוק/ אצל הירקן, תחבורה ציבורית ומוניות.
2. שני סוגי ההוצאות שהציבור משלם במזומן בתדירות גבוהה יחסית (לפחות שלוש-ארבע פעמים בשבוע) גם כן כוללים הוצאות קטנות באופיין: מכולות/ מינימרקטים/ חנויות נוחות/ פיצוציות/ קצביות/ מאפיות ותחבורה ציבורית.

איור 3 המזומן משמש בעיקר כדי לשלם על עסקאות קטנות יחסית, וההעדפה למזומן פוחתת עם העלייה בסכום העסקה¹

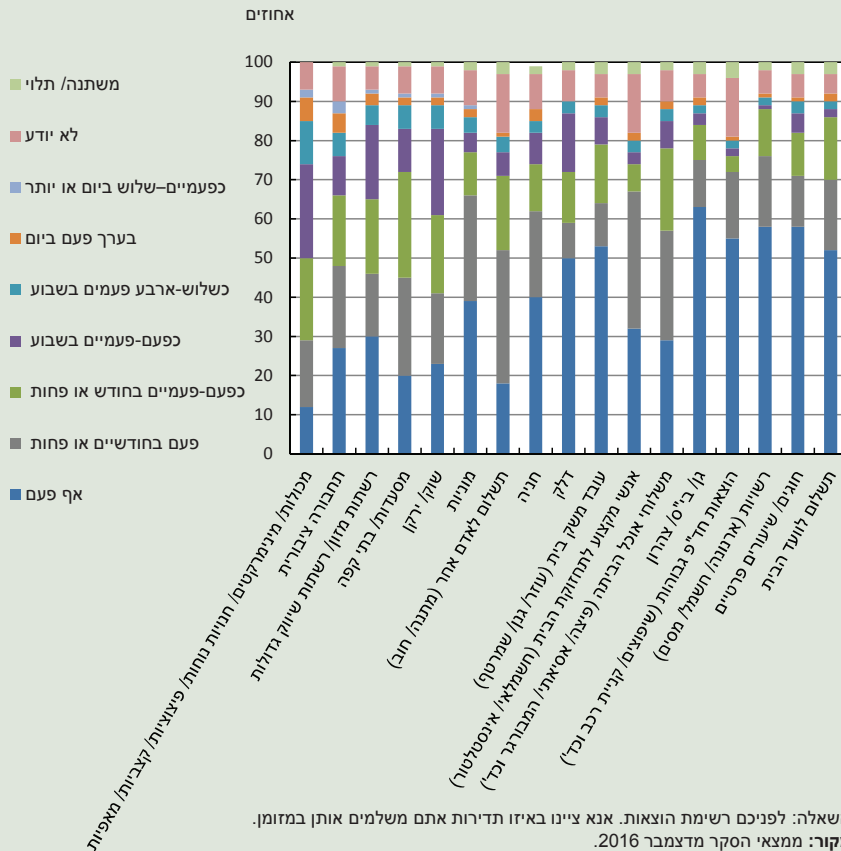
¹ השאלה: כיצד אתם מעדיפים לשלם סכומים שונים? סביר כי תגלו שאתם מעדיפים לשלם סכומים שונים באמצעי תשלום שונים. המקור: ממצאי הסקר מדצמבר 2016.

איור 4 עם סוגי הוצאות שהציבור מעדיף לשלם במזומן נמנים: קניות בשוק/ אצל הירקן, מתנה/ חוב לאדם אחר, ונסיעה בתחבורה ציבורית ובמוניות¹

¹ השאלה: לפניכם רשימת הוצאות. אנא ציינו באילו אמצעי תשלום אתם מעדיפים לשלם אותן. סביר כי תגלו שאתם מעדיפים לשלם הוצאות שונות באמצעי תשלום שונים. המקור: ממצאי הסקר מדצמבר 2016.

איור 5
תדירות השימוש במזומן לפי סוגי ההוצאות¹

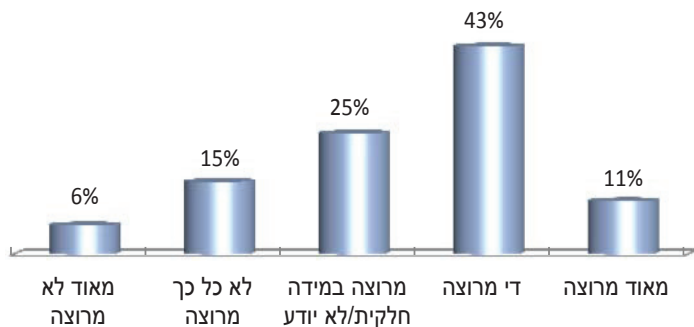
• כמחצית מהציבור מרוצה מתמהיל השטרות המתקבל ממכשירי המשיכה

הסקר העלה כי רק כמחצית מהציבור די מרוצה/ מאוד מרוצה מתמהיל השטרות שהוא מקבל מהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, וכי רוב הציבור מעוניין להחליט בעצמו על התמהיל המדויק. כאשר נשאלו הנסקרים אם לפעמים הם מעוניינים לשלם במזומן אך חסר להם שטר בערך מסוים, כ-79% מהם ענו בחיוב וכ-57% אמרו שחסר להם שטר בערך 20 ש"ח. רוב הציבור (כשני שלישים) מעוניין למשוך סכומים שאינם עגולים (אינם מכפלות של 50) וכוללים שטרות בערך 20 ש"ח¹.

לנוכח הממצאים מחלקת המטבע פועלת בימים אלה מול המערכת הבנקאית במטרה להרחיב את הפצתם של השטרות בערך 20 ש"ח כאשר השטרות החדשים ייכנסו למחזור.

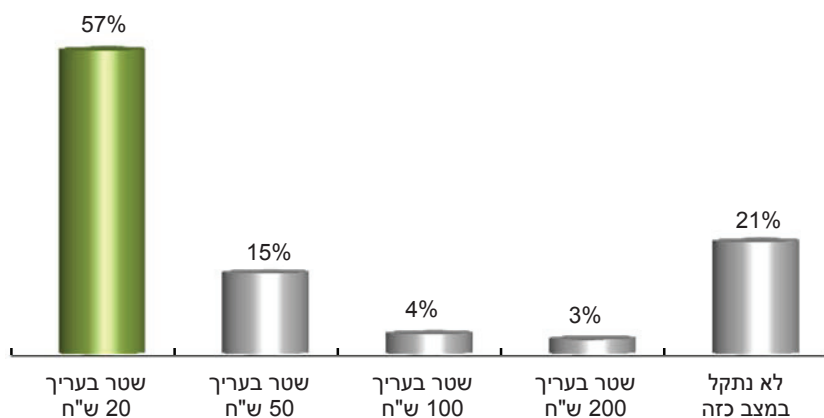
1 רוב המכשירים למשיכת מזומנים אינם מאפשרים למשוך שטרות בערך 20 ש"ח.

איור 6
שביעות הרצון מתמהיל השטרות המתקבל ממכשירי המשיכה¹

¹ השאלה: באיזו מידה אתם מרוצים/ אינכם מרוצים מהרכב השטרות שאתם מקבלים כיום ממכשירי המשיכה האוטומטיים (כלומר מהאופן שבו הסכום הכולל מתחלק בין השטרות השונים)?
המקור: ממצאי הסקר מדצמבר 2016.

איור 7
בעת תשלום במזומן הציבור נתקל תקופות במחסור בשטר בעריך 20 ש"ח¹

¹ השאלה: האם אתם נתקלים לפעמים במצב שבו ברצונכם לשלם במזומן אך חסר לכם שטר בעריך מסוים? אם כן, איזה שטר חסר לכם?
המקור: ממצאי הסקר מיוני 2016.

2. מחזור השטרות

א. ערך השטרות שבמחזור ומספרם

ערך השטרות במחזור עלה מ-71.4 מיליארד ש"ח ב-2015 ל-73.8 מיליארד בשנה הנסקרת - גידול ששיעורו כ-3%. גידול זה מתבטא בעיקר בגידול במספר השטרות בערך 200 ש"ח (כ-4% בשנת 2016). מספר השטרות במחזור עלה מ-518 מיליונים ב-2015 ל-534 מיליונים בשנה הנסקרת, גידול בשיעור 3%.

לוח 2: מספר השטרות לפי ערכים, 2009 עד 2016 (סופי שנים, מיליוני שטרות)

שיעור השינוי בשנת 2016	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
6	40	37	36	36	35	34	35	32	20 ש"ח
2	61	60	54	51	51	46	48	51	50 ש"ח
2	169	165	152	147	146	141	145	154	100 ש"ח
4	266	256	213	189	176	152	129	107	200 ש"ח
3	534	518	455	423	408	373	357	344	סך הכול

המקור: מחלקת המטבע.

ב. משיכת מזומן מהתאגידים הבנקאיים

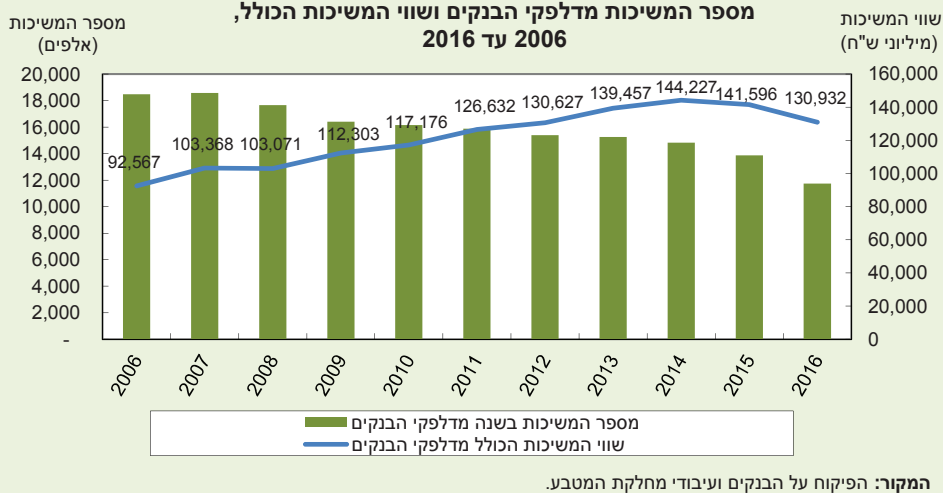
בשנת 2016 נמשכה הירידה בשווי המשיכות מדלפקי הבנקים, ושיעורה הגיע ל-7%. ירידה זו החלה ב-2015 - שיעורה עמד אז על 2% - והיא נובעת ככל הנראה מכך שהמערכת הבנקאית מתייעלת: חלק מהבנקים מצמצמים את מספר הסניפים באזורים וביישובים מרכזיים, ובחלק מהסניפים הם מחליפים את שירותי הכספרים (טלרים) בעמדות אוטומטיות לשירות עצמי. שווין הכולל של המשיכות מהדלפקים היווה 57% משווין הכולל של משיכות הציבור מהתאגידים הבנקאיים. במקביל עלה קצב הגידול בשווין של המשיכות מהמכשירים השייכים לתאגידים הבנקאיים, וערכו השנתי הגיע ל-10%. ערך המשיכה הממוצעת, הן מהדלפקים והן מהמכשירים השייכים לתאגידים הבנקאיים, ממשיך להציג מגמת גידול. ערכה של המשיכה הממוצעת מהמכשירים השייכים לתאגידים הבנקאיים גדל ב-9% והגיע ל-852 ש"ח. (הגידול השנתי הממוצע בעשור האחרון עמד על 7%). סכום המשיכות המצטבר לתושב עמד על 11,529 ש"ח בשנה, ומספרן הממוצע לתושב נשאר 14 לשנה, בדומה למספר בשנים האחרונות.

נוסף לאפשרות למשוך מזומן מהתאגידים הבנקאיים קיימת אפשרות למשוך מזומן ממכשירים חוץ-בנקאיים ומונקודות משיכה ברשתות השיווק, באמצעות כרטיסי חיוב. העמלה במכשירים החוץ-בנקאיים אינה מופקחת, והיקפן ושווין של המשיכות מהם נמוכים משמעותית מהיקפן ושווין של המשיכות מהמכשירים השייכים לתאגידים הבנקאיים. בשנים האחרונות ניכרת מגמת גידול במספר המכשירים החוץ-בנקאיים, וכיום ישנם למעלה מ-3,000 מכשירים בבעלות פרטית.

איור 5
מספר המשיכות ממכשירי הבנק האוטומטיים ושווי המשיכות הכולל, 2006 עד 2016

איור 6
מספר המשיכות מדלפקי הבנקים ושווי המשיכות הכולל, 2006 עד 2016

תיבה 3

המשיכות וההפקדות במערכת הבנקאית: הדיווחים למחלקת המטבע

במרוצת 2016 החלה מחלקת המטבע לאסוף מהמערכת הבנקאית נתונים מקיפים על תנועת המשיכות וההפקדות בסניפים ובמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ולהפקדתם. זוהי אחת מסדרת פעולות שהמחלקה נוקטת כדי לשפר את תמונת המצב בנוגע להרגלי השימוש במזומן במשק, מתוך מטרה לספק כלי לקבלת החלטות מושכלות בנוגע לתכנון, להכוונה ולהסדרה של מערכת המטבע במשק. הדוח השנתי הראשון התקבל בסוף 2016, ובתחילת 2017 נערכה עם התאגידים הבנקאיים המדווחים סדרת מפגשים במטרה לסכם את התהליך ולגבש לדיווח מתכונת סופית.

הדיווח הראשון התייחס לתקופה המשתרעת מספטמבר 2015 עד אוגוסט 2016, והוא הקיף תשעה בנקים: לאומי, הפועלים, מזרחי-טפחות, דיסקונט, מרכנתיל, מסד, אוצר החייל, הבינלאומי וירושלים. הדיווח כלל נתונים חודשיים על היקף המשיכות וההפקדות שהציבור ובתי העסק ביצעו בדלפקים של התאגידים הבנקאיים ובמכשירים האוטומטיים, תוך התייחסות לסניפים שנסגרו. הדוח הקיף משיכות מ-2,024 מכשירים למשיכת מזומן ומ-929 סניפים והפקדות ב-1,351 מכשירים להפקדת מזומן וב-971 סניפים. את הנתונים האלה הצליבה מחלקת המטבע עם משתנים דמוגרפיים מהלמ"ס: המחוז, הדת והיישוב וגודל האוכלוסייה בו.

מן הדיווח עלו בין היתר הממצאים הבאים:

- התפלגות המשיכות מהמכשירים מתאפיינת בסכומים נמוכים בהשוואה להתפלגות המשיכות שהציבור ובתי העסק מבצעים בדלפקים: שווייה של משיכה בודדת ממכשיר עומד על 964 ש"ח בממוצע, בשעה ששווייה בדלפק עומד על 3,105 ש"ח בקרב הציבור ועל 4,615 ש"ח בקרב בתי העסק¹.

- התפלגותה של תדירות המשיכות מהמכשירים מתאפיינת ברמה גבוהה בהשוואה להתפלגותה של תדירות המשיכות בדלפקים: מספר המשיכות החודשי במכשירים עומד על 4,843 בממוצע, ואילו בדלפקים הוא עומד על 747 בקרב הציבור ועל 112 בקרב בתי עסק¹.

- שווייה של הפקדה בודדת במכשיר עומד בממוצע על 3,416 ש"ח בחודש, בשעה שבדלפקים הוא עומד על 3,224 ש"ח בקרב הציבור ועל 4,914 ש"ח בקרב בתי עסק¹.

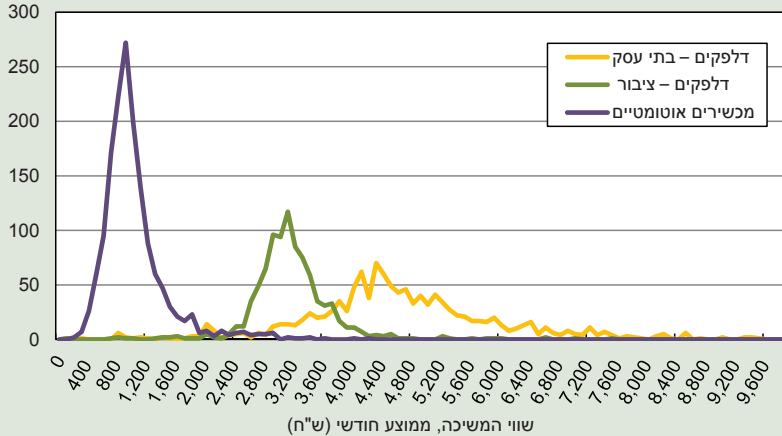
- מספר ההפקדות החודשי במכשיר עומד על 577 בממוצע, בשעה שבדלפקים הוא עומד על 449 בקרב הציבור ועל 467 בקרב בתי עסק¹.

1 הממוצע למכשיר ודלפק, בהתאמה.

איור 1

התפלגות שווייה של משיכה בודדת (ממוצע חודשי) ממכשיר/ דלפק¹

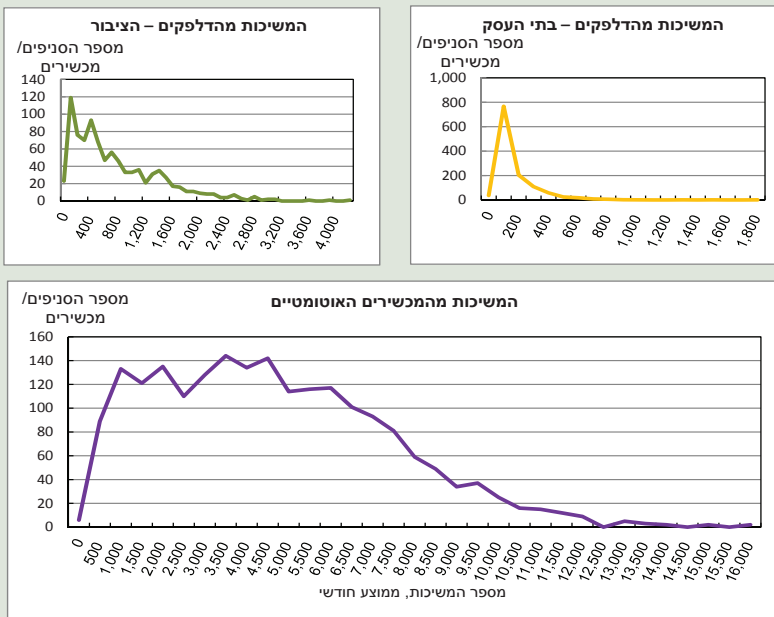
מספר המכשירים/ סניפים

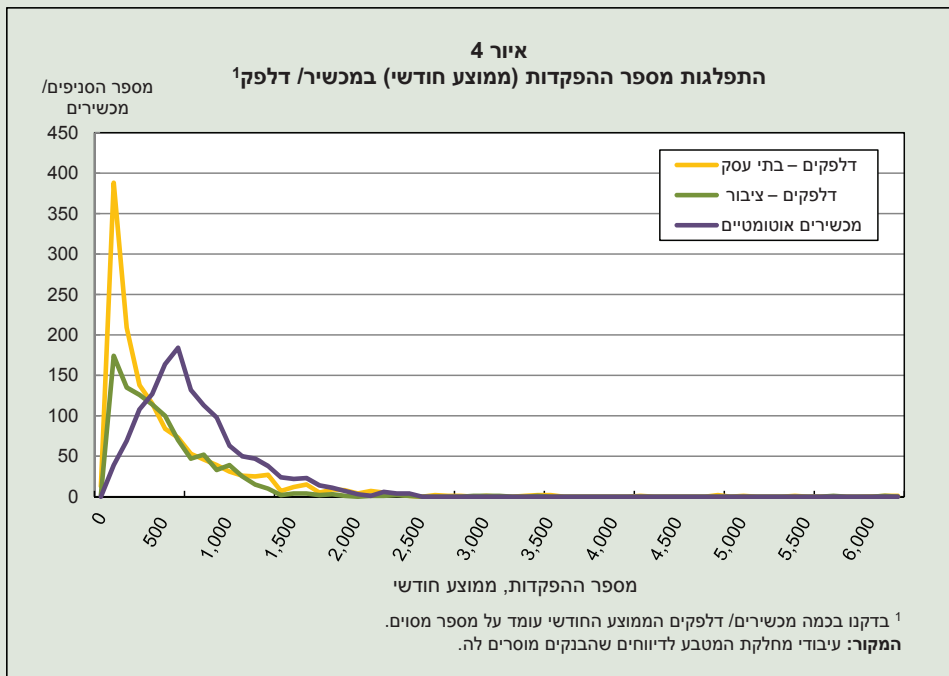
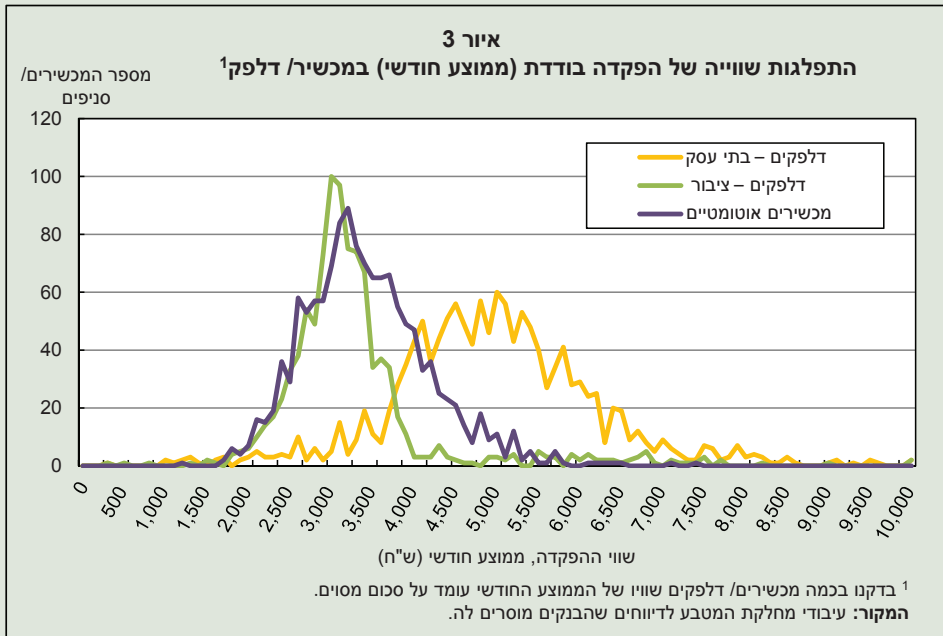
¹ בדקנו בכמה מכשירים/ דלפקים שוויון של הממוצע החודשי עומד על סכום מסוים.
המקור: עיבודי מחלקת המטבע לדיווחים שהבנקים מוסרים לה.

איור 2

התפלגות מספר המשיכות (ממוצע חודשי) ממכשיר/ דלפק¹

¹ בדקנו בכמה מכשירים/ דלפקים הממוצע החודשי עומד על מספר מסוים.
המקור: עיבודי מחלקת המטבע לדיווחים שהבנקים מוסרים לה.

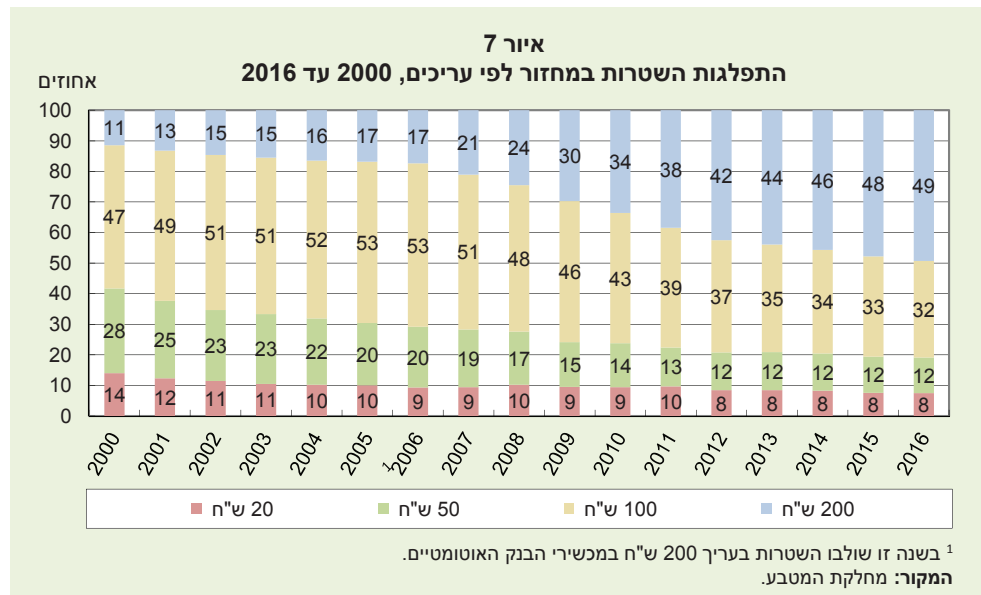

ג. הרכבו של מחזור השטרות לפי ערכים

תמהיל השטרות במחזור מושפע בין היתר מהאמצעים המשמשים את התאגידים הבנקאיים כדי להפיצם למחזור. במסגרת כללי בנק ישראל (כללים להפעלה סדירה של מערכת המטבע), התשע"ו-2016, מחלקת המטבע נערכת להתערב ככל שנדרש על מנת להסדיר את תמהילי השטרות שהתאגידים הבנקאיים מפיצים - בפרט דרך מכשירי המשיכה האוטומטיים - מתוך מטרה להבטיח שהמחזור יכלול שטרות באיכות נאותה והיצע מתאים לביקוש.

בשנת 2016 נמשך הגידול בחלק שהשטרות בעריך 200 ש"ח מהווים במחזור. מאז 2011 חלקם במחזור גדול מזה של כל שאר הערכים, ובתום 2016 הם היוו 49% ממנו בשעה שהשטרות בעריך 100 ש"ח היוו 32%, השטרות בעריך 50 ש"ח היוו 12%, והשטרות בעריך 20 ש"ח - 8% בלבד.

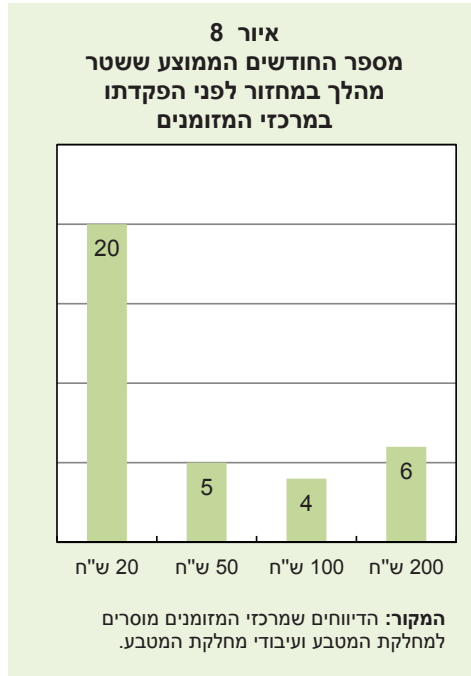
מגמת הגידול במספר השטרות בעריך 200 ש"ח החלה במחצית השנייה של 2006, השנה שבה הם שולבו לראשונה בחלק מהמכשירים האוטומטיים של התאגידים הבנקאיים. כיום הם משולבים בכ- 95% מהמכשירים. מראשית 2006 עד תום 2016 גדל שיעורם במחזור ב-30 נקודות אחוז. עיקר הגידול בא על חשבון השטרות בעריך 100 ש"ח, שכן שיעורם בתקופה זו פחת ב-19 נקודות אחוז בשעה ששיעור השטרות בעריך 50 ש"ח פחת ב-7 נקודות אחוז ושיעור השטרות בעריך 20 ש"ח נותר נמוך מכול. השטרות בעריך 20 ש"ח נמצאים רק במשורה במכשירי המשיכה האוטומטיים, ורק במכשירים של בנקים מעטים.

ד. מהירות מחזור השטרות

מדיווחיהם של מרכזי המזומנים למחלקת המטבע עולה כי השטרות בערך 20 ש"ח נוטים להלך במחזור יותר זמן משאר העריכים (20 חודשים), וכי כמעט אין ממחזרים אותם בשל איכותם הירודה בעת ההפקדה. תופעה זו אופיינית לשטר בערך הנמוך ביותר בסולם העריכים, משום שהציבור ובעלי העסקים נוטים לשמור אותו מטעמי נוחות ולצורך מתן עודף, במקום להפקידו בבנקים.

יתר העריכים מהלכים במחזור הרבה פחות זמן מהשטר בערך 20 ש"ח. משך הזמן עולה עם העלייה בערך השטר, מפני שעם העלייה בערכו עולה גם איכותו הודות ליחס הציבור כלפיו ולאופי השימוש בו. את השטרות האלה מרכזי המזומנים ממחזרים יותר פעמים לפני שהם מפקידים אותם בבנק ישראל לשם מיון וגריסה. בדומה לשנה שעברה, גם ב-2016 נטו השטרות בערך 200 ש"ח להלך במחזור שישה חודשים

לפני שהפקידו אותם במרכזי המזומנים. נתון זה נמוך ביחס לשנים קודמות בעקבות המעבר לסדרה ג' של השקל החדש, שכן תהליך ההחלפה הגדיל את היקף ההפקדות של השטרות מסדרה ב'.

ה. צריכת השטרות

ב-2016 הצטמצם הגידול במחזור השטרות לראשונה מאז 2013 והגיע ל-16.5 מיליוני שטרות בלבד. ייתכן שהצמצום נובע מתיקון להתרחבות הגדולה בשנת 2015: זו הגיעה ל-62.7 מיליוני שטרות ועלתה על הממוצע בעשור האחרון - 29.3 מיליונים.

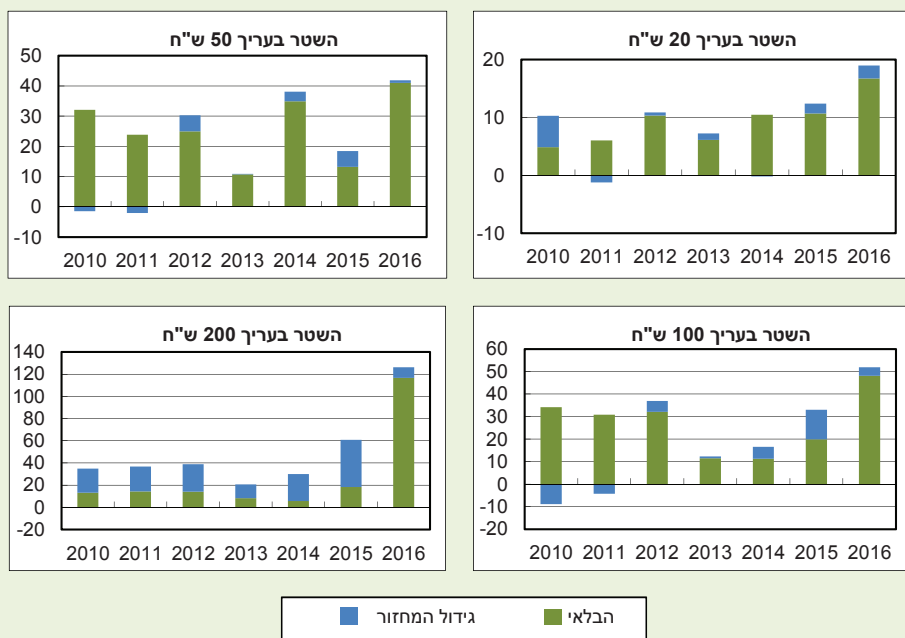
הבלאי הסתכם בשנה הנסקרת ב-223 מיליוני שטרות. היקף הבלאי גבוה בעקבות מדיניות האיסוף והספיגה הננקטת ביחס לשטרות מהסדרה הישנה, מפני שהם אינם ראויים לשימוש חוזר. בנק ישראל גורס אותם בתהליך הספירה והמיון ומנפיק במקומם שטרות חדשים.

לוח 3: צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2008 עד 2016 (מיליוני שטרות)

הערך	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
סה"כ	85.7	51.7	84.4	75.0	81.5	36.5	62.5	62.0	222.5
הבלאי	34.9	47.1	16.7	15.0	35.4	14.7	32.5	62.7	16.5
גידול המחזור	120.6	98.8	101.1	89.9	116.9	51.1	94.9	124.7	239.0
סך הצריכה	19.4	4.0	4.9	6.0	10.3	6.1	10.5	10.7	16.7
20 ש"ח	5.3	1.3	5.4	-1.2	0.5	1.1	-0.2	1.7	2.3
גידול המחזור	24.7	5.3	10.3	4.8	10.9	7.2	10.3	12.4	19.0
סך הצריכה	24.0	20.7	32.1	23.8	25.0	10.7	35.0	13.2	41.0
הבלאי	-1.4	4.8	-1.4	-2.0	5.4	0.2	3.1	5.3	0.9
גידול המחזור	22.6	25.4	30.7	21.8	30.3	10.9	38.1	18.5	41.9
סך הצריכה	31.6	19.2	34.2	30.9	32.1	11.5	11.3	19.9	48.1
הבלאי	9.0	14.3	-8.9	-4.3	4.8	0.8	5.2	13.1	3.7
גידול המחזור	40.6	33.5	25.3	26.5	36.9	12.3	16.5	33.1	51.9
סך הצריכה	10.8	7.8	13.2	14.3	14.1	8.2	5.7	18.2	116.6
הבלאי	21.9	26.8	21.6	22.5	24.7	12.5	24.3	42.6	9.7
גידול המחזור	32.7	34.6	34.8	36.8	38.8	20.7	30.1	60.8	126.3
סך הצריכה									

המקור: מחלקת המטבע.

איור 9
גידול המחזור והבלאי, 2010 עד 2016

המקור: מחלקת המטבע.

1. משיכת שטרות מבנק ישראל והפקדתם בו

ההפרש בין המשיכות מבנק ישראל להפקדות בו משקף את גידול המחזור. בשנת 2016 נמשכו 226 מיליון שטרות, חלקם מקוריים (מבית הדפוס) וחלקם ממוחזרים (כאלו שנמצאו ראויים לשימוש חוזר בתהליך הספירה והמיון במרכזי המזומנים ובבנק ישראל). בשנה זו הופקדו 209 מיליון שטרות, בהם עודפים ושטרות בלויים שאינם ראויים למחזור.

ההפקדות והמשיכות כאחד הציגו את השינוי המשמעותי ביותר בשטר בעריך 200 ש"ח, בין היתר בשל החלפתו. היקף ההפקדות והמשיכות של השטר בעריך 50 ש"ח חזר בשנת 2016 לרמתו, לאחר שחל בו שינוי בתקופת ההחלפה בשטרות החדשים (אלה הושקו כזכור בסוף 2014).

לוח 4: משיכת שטרות מבנק ישראל והפקדתם בו לפי עריכים, 2009 עד 2016 (מיליוני שטרות)

העריך	ההפקדות										המשיכות								
	שיעור השינוי בשנת 2016										שיעור השינוי בשנת 2016								
	2016	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2016	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	
20 ש"ח	12	5	9	13	19	19	14	14	1	13	11	8	13	20	19	16	17	4	
50 ש"ח	37	37	30	28	30	41	38	25	-33	42	35	28	33	30	44	43	26	-39	
100 ש"ח	58	48	40	39	46	47	55	57	3	72	39	36	43	47	52	68	60	-11	
200 ש"ח	27	25	24	24	33	33	43	113	166	54	46	47	49	46	58	85	123	44	
סך הכול	134	115	103	104	129	140	150	209	40	181	131	119	139	143	173	212	226	6	

המקור: מחלקת המטבע.

3. מחזור המעות

א. ערך המעות שבמחזור ומספרן

כמו בשנים האחרונות, גם בשנה הנסקרת היווה ערכו של מחזור המעות 3% מערכו הכולל של המחזור. ערך המעות עמד על כ-2 מיליארדי ש"ח - גידול בשיעור 6% יחסית ל-2015. גם מספרן גדל בשיעור דומה והסתכם בסוף השנה ב-2.4 מיליארדים.

לוח 5: ערך המעות שבמחזור לפי עריכים, 2009 עד 2016 (מיליוני ש"ח)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	שיעור השינוי בשנת 2016
5 אג'	10								
10 אג'	92	99	102	112	120	125	132	139	6
1/2 ש"ח	61	65	71	70	74	79	84	88	5
1 ש"ח	376	392	411	432	455	481	513	541	5
2 ש"ח	70	81	88	100	114	122	131	138	6
5 ש"ח	280	300	319	336	365	389	425	446	5
10 ש"ח	486	524	566	604	669	717	786	835	6
סך הכול	1,375	1,471	1,557	1,653	1,795	1,914	2,070	2,187	6

המקור: מחלקת המטבע.

חלק נכבד מצריכת המעות נובע מאובדן, משום שהציבור מאבד מעות בעריך נמוך בשל חוסר תשומת לב, וכן משום שהוא אוגר מעות במכלים ומותיר אותן ללא שימוש. מכאן שהצריכה בפועל קטנה מהצריכה הרשומה. אובדן המעות מאפיין מדינות רבות, והיקפו עומד ביחס הפוך לשווי המעה שכן אנשים מיטיבים לשמור על מעה ככל ששווייה עולה.

לוח 6: מספר המעות שבמחזור לפי עריכים, 2009 עד 2016 (מיליוני מעות)

ש"ח	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	שיעור השינוי בשנת 2016
5 אג'	202								
10 אג'	923	985	1,023	1,117	1,196	1,249	1,316	1,394	6
1/2 ש"ח	121	129	141	141	148	159	168	176	5
1 ש"ח	376	392	411	432	455	481	513	541	5
2 ש"ח	35	41	44	50	57	61	65	69	6
5 ש"ח	56	60	64	67	73	78	85	89	5
10 ש"ח	49	52	57	60	67	72	79	83	6
סך הכול	1,763	1,659	1,740	1,867	1,996	2,101	2,226	2,353	6

המקור: מחלקת המטבע.

ב. משיכת מעות מבנק ישראל והפקדתן בו

בשנת 2016 הופקדו בבנק ישראל 9 מיליוני מעות ונמשכו ממנו 137 מיליונים. בדומה לשנת 2015, גם בשנה הנסקרת הצטמצם היקף ההפקדות בעקבות כניסתם לתוקף של כללי הפריטה: אלה מגבילים את היקף השקלים והמעות שאזרח יכול לפרוט כל חודש, והם שיפרו את היעילות התפעולית ואת ויסות המעות במחזור.

המעות בעריך 10 אגורות מהוות 26% ממספר המעות המופקדות ו-59% ממספר המעות הנמשכות, בעיקר משום שבעריך זה קיים שיעור אובדן גבוה. מעות אלה מהוות 59% ממספר המעות שבמחזור, והן משמשות בעיקר למתן עודף בקווים העירוניים של התחבורה הציבורית.

לוח 7: משיכת מעות מבנק ישראל והפקדתן בו, 2009 עד 2016 (מיליוני מעות)

העריך	ההפקדות								המשיכות							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015
5 אג'	4	3	1						0	0	0					
10 אג'	48	48	42	37	30	21	13	2	92	110	80	131	108	74	79	81
חצי ש"ח	9	8	10	9	3	2	2	0	13	15	22	8	11	13	12	9
1 ש"ח	22	15	14	11	8	6	4	2	29	30	34	32	30	32	35	30
2 ש"ח	2	5	5	4	3	1	2	0	15	11	8	10	9	6	6	4
5 ש"ח	7	6	6	4	7	2	1	2	10	10	10	7	13	7	8	6
10 ש"ח	4	5	5	3	5	2	1	2	8	9	9	7	11	7	8	7
סך הכול	97	89	82	68	55	34	22	9	167	185	163	195	184	139	147	137

המקור: מחלקת המטבע.

ג. זיוף שטרות ומעות

1. פעולות למניעת זיופים ולאיתור כסף מזויף

מחלקת המטבע פועלת לשיפור יכולתו של הציבור להתמודד עם זיופי מטבע. במסגרת זו המחלקה מחליפה בשנים האחרונות את סדרת השטרות, מהלך שכולל שדרוג של סימני הביטחון המשולבים בהם ופעילות הסברה לציבור. במקביל המחלקה פועלת בעשור האחרון להסדרת הטיפול במזויפים. במסגרת זו ננקטו בשנה האחרונה כמה צעדים משמעותיים:

(א) הגברת שיתוף הפעולה עם משטרת ישראל

- (1) שיפור התהליך שבו בנק ישראל מעביר למשטרה (בפרט לגורמים בתחומי החקירות והמודיעין) את המידע שהוא אוסף על מזויפים.
- (2) חיזוק של שיתוף הפעולה המקצועי הרציף עם המעבדות לזיהוי פלילי, לרבות שיתוף מידע בתחום זיופי המטבע.
- (3) קיום הדרכות לחוקרים ולבלשים המטפלים במזויפים במסגרת עבודתם.

(ב) הסדרת המדיניות לטיפול במזויפים בתאגידים הבנקאיים

- (1) כתיבה והטמעה של נוהל עבודה חדש לטיפול במזויפים בתאגידים הבנקאיים. נוהל זה מכתב לתאגידים למפות פרמטרים רבים של תופעת הזיוף, והדבר מאפשר לטפל בה באופן ממוקד ומקצועי יותר.
- (2) מינוי נאמני מזויפים בכל תאגיד בנקאי. הנאמן אחראי לקיים הדרכות בנושא המזויפים, לאסוף ולרכז את המידע על המזויפים שמתגלים בתאגיד, ולהטמיע את הלקחים בנהלי העבודה שלו.

(ג) הקמת מערכת למידע על מזויפים

השקת פרויקט להקמת מערכת לניהול המידע על המזויפים במטרה למסד את תהליכי איסוף המידע והאפיון כדי ליצור אחידות בקרב כל הגורמים הרלוונטיים בבנק ישראל, במערכת הבנקאית ובמשטרה.

(ד) קיום הדרכות והכשרות מקצועיות

- (1) קיום הכשרות לעובדי התאגידים הבנקאיים שעוסקים בספירה ובמיון של שטרות ומעות במטרה לשתף אותם במידע הקיים בבנק ישראל, ללמוד מניסיונם, וליצור בסיס לשיתוף ידע ולשיפור מקצועי הדדי.
- (2) קיום הדרכות להגברת המודעות למזויפים בקרב הגורמים האחראים על הטיפול בהם בעסקים עתירי מזומנים, ביניהם רשתות קמעונאיות וחברות לתחבורה ציבורית. ההדרכות מציגות את סימני הביטחון בשטרות, הדרכים היעילות והנכונות ביותר לזיהוי זיופים, ואופן הטיפול במזויף שנתגלה.

(ה) העמקת שיתוף הפעולה עם בנקים מרכזיים בעולם

האתגרים השונים בתחום המטבע משותפים למרבית הבנקים המרכזיים בעולם. שיתוף פעולה ושיתוף ידע מקצועי בין בנקים מרכזיים מובילים מאפשר להטמיע במערכת הבנקאית תהליכי עבודה יעילים שנותנים מענה למשימות ולאתגרים הניצבים בפני מערכת המטבע.

(ו) העלאת המודעות בציבור

מאחר שהציבור ממלא תפקיד חשוב במניעת הפצתו של כסף מזויף, מחלקת המטבע פועלת להעלאת מודעותו לסימני הביטחון המשולבים בשטרות באמצעות פרסום מידע עליהם ועל אופן השימוש בהם. המחלקה מפרסמת את המידע באתר האינטרנט של בנק ישראל, בכתובת www.boi.org.il/he/currency, באתר הייעודי (www.newbanknotes.org.il) ובעלוני וכרזות.

על הציבור לגלות ערנות ולבדוק את השטרות והמעות שהוא מקבל על פי סימני הביטחון, שכן ברור כי שטר מזויף לא יוחלף, וההפסד - כולו של המחזיק בו. את השטרות החשודים אסור להעביר לאחר על פי החוק ומוטב למסור אותם למשטרה.

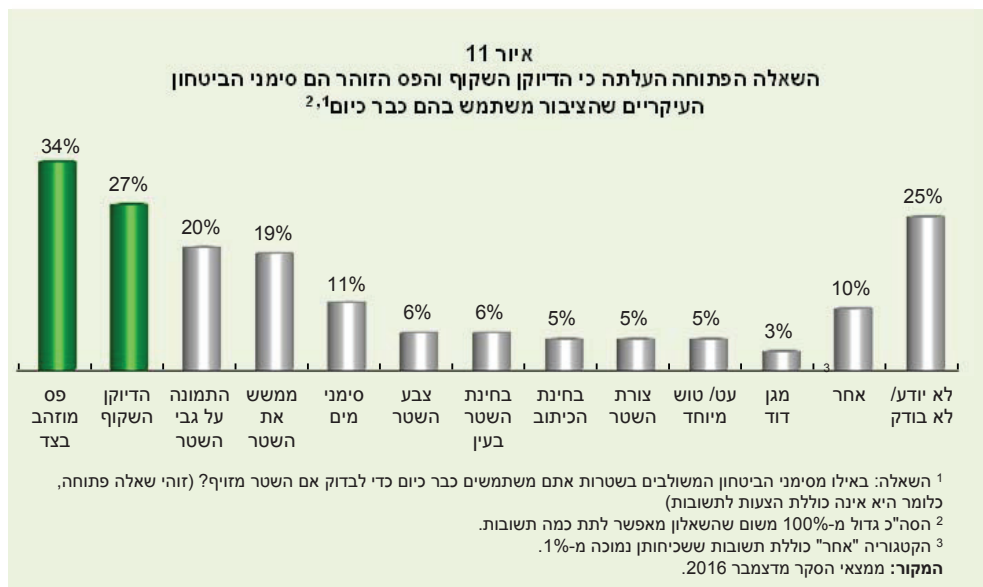
כדי להתמודד כיאות עם תופעת המזויפים מחלקת המטבע משקיעה מאמץ רב בניתוחה. ניתוח מערכתי העלה כי הזייפנים מנצלים את העובדה שרוב הציבור אינו בודק את סימני הביטחון המשולבים בשטרות, ומפיצים מזויפים בעלי איכות נמוכה (לרוב הם מייצרים אותם באמצעים ביתיים כגון מדפסות צבעוניות ביתיות). מחלקת המטבע קוראת לציבור לבדוק לפחות שניים-שלושה סימני ביטחון בעת קבלת שטרות על מנת להימנע מאובדן כספי ולסייע בצמצום התופעה.

סקר שערכה מחלקת המטבע העלה את הממצאים הבאים:

• רק 14% מהישראלים מצהירים כי הם נוטים לבדוק תמיד/ לעתים קרובות אם המזומן שהם מקבלים אינו מזויף.

- שאלה פתוחה² העלתה כי הפס הזוהר והדיוקן השקוף הם שני סימני הביטחון העיקריים שהציבור משתמש בהם כיום על מנת לבדוק אם שטר מזויף.

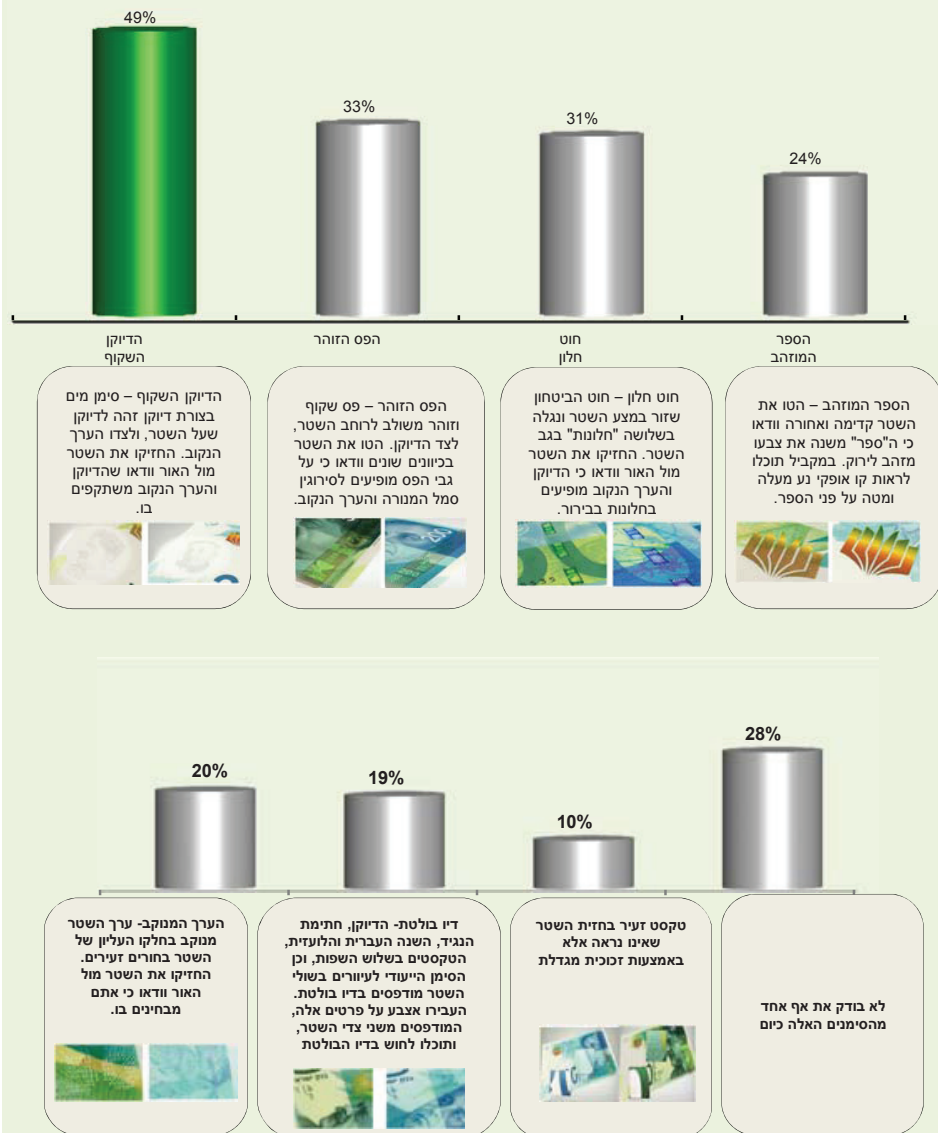

- שאלה סגורה³ העלתה כי הדיוקן השקוף הוא סימן הביטחון העיקרי שהציבור משתמש בו כיום על מנת לזהות אם מדובר בשטר אמיתי.

² שאלה שאינה מציעה תשובות אפשריות.

³ שאלה שמציעה תשובות אפשריות.

איור 12
השאלה הסגורה העלתה כי הדיוקן השקוף הוא סימן הביטחון העיקרי
שהציבור משתמש בו כבר כיום^{1,2}

¹ השאלה: לפניכם סימני הביטחון ששולבו בשטרות החדשים כדי לעזור לכם לזהות אם הם אמיתיים או מזויפים. באילו מהם אתם משתמשים כבר כיום? אפשר לסמן יותר מתשובה אחת.

² הסה"כ גדול מ-100% משום שהשאלון מאפשר לסמן כמה תשובות.

המקור: ממצאי הסקר מדצמבר 2016.

ד. מטבעות זיכרון

בשנת 2016 הנפיק בנק ישראל שני מטבעות זיכרון בשתי סדרות שונות.

1. מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשע"ז-2016: "שמשון בבית הפלשתים"

המטבע "שמשון בבית הפלשתים" מוקדש לסיפור המקראי המופיע בספר שופטים, פרק ט"ז: הפלשתים, עם ששלט בדרום ארץ ישראל, פחדו מכוחו הרב של שמשון - שופט שנלחם בהם במשך כל תקופת מנהיגותו. כאשר גילו כי כוחו טמון בכך ששיער ראשו לא גולח מעולם, הם לכדו אותו, גזזו את מחלפותיו, וניקרו את שתי עיניו. סרני הפלשתים חגגו את המאורע בזבח גדול לדגון אלוהיהם, וזה נערך במקדש שאליו הם הוליכו גם את שמשון. שמשון ביקש מהנער שהוליך אותו להציבו בין שני עמודי התווך של המבנה, נשא תפילה לאלוהים שיחזקהו - "אֲדֹנָי ה' זָכְרָנִי נָא וְחִזְקָנִי נָא אֶךְ הַפַּעַם הַזֶּה הָאֱלֹהִים וְאַנְקָמָה נָקֵם-אֶחָת מִשְׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים" - לפת את שני העמודים וקרא: "תָּמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים". המקדש קרס על כל הנוכחים בו.

בצד הנושא של המטבע מופיע שמשון כפות בשלשלאות ולופת את עמודי התווך של המקדש.

בצדי הערך מופיע אלמנט קישוטי בצורת עמוד, סמל לעמודי התווך הממוטטים.

בעברית: שמשון בבית הפלשתים שופטים ט"ז

באנגלית: SAMSON IN THE PHILISTINE HOUSE JUDGES 16

בערבית: شمشون في بيت الفلسطينيين القضاة 16

נוסף על כך מופיעים הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; המילה "ישראל" בעברית, באנגלית ובערבית; וסימן הטביעה⁴.

את המטבע עיצב האמן אהרון שבו, ועיצובו זכה בתחרות.

המטבע הונפק בשתי מהדורות כסף ובשתי מהדורות זהב.

4 סימן הטביעה מציין את רמת הגומור של המטבע. מגן דוד זעיר מציין רמת גומור רגילה, ו"מ" זעירה מציין רמת גומור מיוחדת.

נתוני הטבעה:

מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשע"ז-2016: "שמשון בבית הפלשתים"

זהב קשוט ¹	זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
זהב 1 ש"ח	זהב 10 ש"ח	כסף 2 ש"ח	כסף 1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.999	זהב 0.917	כסף 0.999	כסף 0.925	הנתך
	כסף 0.040	נחושת	נחושת 0.075	
	נחושת 0.043			
גרם 1.244	גרם 16.96	גרם 31.1	גרם 14.4	המשקל
מ"מ 13.92	מ"מ 30	מ"מ 38.7	מ"מ 30	הקוטר
מחורצים	מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצב: אהרון שבו

המבלטים וההטבעה: המטבעה המלכותית של הולנד

¹ למטבעות במהדורה זו קוטר זעיר, והדבר מחייב שינויי עיצוב קלים.

2. מטבע לציון אולימפיאדת ריו 2016, התשע"ו-2016

מדי ארבע שנים נוהג בנק ישראל להנפיק מטבע לציון המשחקים האולימפיים שמתקיימים באותה שנה. בהמלצת הוועד האולימפי בישראל והוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון, הוחלט להקדיש את המטבע לציון אולימפיאדת ריו 2016 לענף השחייה.

המשלחת הישראלית לאולימפיאדת ריו כללה ארבעים ושבעה ספורטאים שהתחרו בשבעה עשר ענפי ספורט שונים. את ענף השחייה ייצגו שבעה ספורטאים: יעקב טומרקין, אנדריאה מורז, עמית עברי, גל נבו, זוהר שיקלר, קרן זיבנר וזיו קולונטורוב. חלקם ייצגו את ישראל באולימפיאדת לונדון 2012.

בצד הנושא של המטבע מופיעות שלוש שחיניות השולחות את ידיהן קדימה תוך כדי קפיצה אל המים.

בצדי הערך מופיע הכיתוב "המשלחת האולימפית הישראלית, התשע"ו" בעברית ובאנגלית וכן:

בעברית: שחייה

באנגלית: SWIMMING

בערבית: سباحة

נוסף לכך מופיעים בצדי הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה "ישראל" בעברית, בערבית ובאנגלית; וסימן הטביעה.

את המטבע עיצב האמן אשר קלדרון, ועיצבו זכה בתחרות.

המטבע הונפק בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה:

מטבע לציון אולימפיאדת ריו 2016, התשע"ו-2016

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.999	כסף 0.925	הנתך
כסף 0.040	נחושת	נחושת 0.075	
נחושת 0.043			
16.96 גרם	31.1 גרם	14.4 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצב: אשר קלדרון

המבלטים וההטבעה: המטבעה המלכותית של הולנד

תיבה 4

שיווק מטבעות זיכרון בהנפקת בנק ישראל

מדי שנה מנפיק בנק ישראל, על פי חוק בנק ישראל התש"ע-2010, מטבעות זיכרון שמבטאים נושאים ואירועים חשובים בתולדות העם והמדינה. בהתאם להוראות החוק, מטבעות אלו משווקים לציבור באמצעות חברה שממנה שר האוצר בהסכמת הנגיד/ה.

בשנת 2008, לאחר שהמדינה הפריטה את החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות, ניתן זיכרון השיווק לחברה המופרטת למשך שש שנים. הזיכרון הוארך בשנה נוספת והסתיים ביום שני, ט"ז באלול התשע"ה, 31.08.2015.

לאחר סיום הזיכרון פרסמו משרד האוצר ובנק ישראל הליך לבחירת חברה שתשווק את המטבעות באופן שאינו בלעדי. בהליך זה מונתה עד כה חברת ג.ר.א.ס. עיצובים ושילובים בע"מ למשווק שאינו בלעדי. בנק ישראל קורא לעוד גופים שעומדים בדרישות ההליך להגיש בקשה להתמנות למשווקים שאינם בלעדיים.

הליך לקבלת אישור שיווק (לא בלעדי) של מטבעות זיכרון, מטבעות מיוחדים

ופריטים נומיסמטיים בהנפקת בנק ישראל

בנק ישראל ומשרד האוצר (להלן: המזמין) מזמינים בזאת גופים המעוניינים להתמנות למשווקים (ללא בלעדיות) של מטבעות זיכרון, מטבעות מיוחדים ופריטים נומיסמטיים בהנפקת בנק ישראל לפנות בבקשה כאמור, ובלבד שהם עומדים בדרישות ובתנאים המופיעים במסמכי ההליך ובהסכם המסגרת (על נספחיו).

1. רשאי להגיש את מועמדותו כל גורם אשר מילא את כל מסמכי הבקשה ואשר עומד בכל התנאים והדרישות המופיעים במסמכי ההליך ובהסכם המסגרת (על נספחיו), והכול כמפורט במסמכי ההליך.

2. המבקש מצהיר כי ידוע לו שבהתאם להוראות חוק בנק ישראל, התש"ע-2010, שיווק המטבעות מותנה בקבלת אישור משר האוצר ובהסכמת הנגידה, וזאת נוסף ומעבר לעמידתו בדרישות המזמין כמפורט במסמכי ההליך.

את מסמכי ההליך המלאים ניתן לראות באתר האינטרנט של בנק ישראל, בכתובת www.boi.org.il/he/Currency/BankIssuedCommemorativeCoins, ולהורידם משם. את מסמכי הבקשה המלאים, בצירוף אסמכתאות נדרשות, יש לשלוח (בנפרד) לכל אחד מהמשרדים הבאים:

1. בנק ישראל, מחלקת המטבע - אגף ההנפקה, רחוב קריית המדע 3, בניין D, הר חוצבים ירושלים.
2. משרד האוצר, אגף החשב הכללי, חטיבת ביטחון ומנהל, רחוב אליעזר קפלן 1, ירושלים.

בכל מקרה של סתירה או אי-התאמה בין הודעה זו ובין מסמכי ההליך,

יגברו הוראות מסמכי ההליך.

ה. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

הוועדה מייעצת לנגיד בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון, וחבריה מתמנים בידי הנגיד. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים.

החברים שכיהנו בוועדה בשנת 2016 הם:

השופט בדימוס יעקב טירקל, יו"ר

מר דב גניחובסקי

מר גדעון לרמן

ד"ר עדינה מריל-מאיר

מר דוד קרויאנקר

פרופ' דוד רוזנטל

גב' שרי רז-בירון

גב' גילה שקין

ד"ר יואב פרחי

לצד הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון פועלת ועדת משנה מקרב חברי המליאה. ועדה זו מסייעת למחלקת המטבע להנחות את האמנים, בכפיפות להחלטות המליאה, בעניין העיצוב הסופי של המטבעות והשטרות. חבריה הם מר גדעון לרמן וגב' שרי רז-בירון.

2. פעילות הוועדה בשנת 2016

בתפקידה כוועדת שיפוט להצעות האמנים בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בשש תחרויות:

• בסדרה "יום העצמאות":

מטבע שנושאו איחוד ירושלים לציון 50 שנים לאיחוד העיר ירושלים;

מטבע שנושאו 70 שנים למדינת ישראל, לציון יום העצמאות ה-70 של מדינת ישראל.

• בסדרה "מטבעות בוליון - ירושלים של זהב":

מטבע שנושאו בית המשפט העליון;

מטבע שנושאו הקרדו.

• בסדרה "תמונות מן התנ"ך"

מטבע שנושאו אדם וחווה;

מטבע שנושאו רבקה ויצחק.

נספחים

נספח 1:

כללי בנק ישראל (כללים להפעלה סדירה של מערכת המטבע), התשע"ו-2016'

בתוקף סמכותי לפי סעיפים 46 ו-47 לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010 (להלן - החוק), ובאישור המועצה המנהלית כמשמעותה בסימן ב' לפרק ד' לחוק, אני קובעת כללים אלה:

הגדרות 1. בכללים אלה -

"איכות ראויה" - שטר הראוי למחזור, שאינו נכלל באחת מאמות

המידה המפורטות בתוספת הראשונה;

"לקוח" - מי מהציבור;

"מטבע" - שטר או מעה שהנפיק הבנק למחזור ומשמש הילך חוקי

לפי החוק;

"מטבע דחוי" - מטבע שמכונת ספירה דחתה או קופאי חשד שהוא

מזויף;

"מטבע לא ראוי" - מטבע ספור שמכונת ספירה או קופאי לא מצאו שהוא מקורי ובאיכות ראויה;

"מטבע לא ספור" - מטבע שטרם נספר במכונת ספירה או באופן

ידני בידי קופאי;

"מטבע ראוי" - מטבע שמכונת ספירה ספרה ומצאה שהוא מקורי

ובאיכות ראויה;

"מטבע ראוי בנק ישראל" - מטבע באריזתו המקורית מהמדפיס או

מהמטבעה, או מטבע שנספר, מוין ונארז בבנק;

"מטבע ראוי קופאי" - מטבע ללא פגם או שינוי הנראים לעין, שקופאי

ספר ומצא שהוא מקורי ובאיכות ראויה;

"מחזור" - מסירת מטבע מתאגיד ללקוח, העברת מטבע של תאגיד

בין סניפיו, העברת מטבע בין תאגידים, העברת מטבע בין מרכזי

מזומנים;

"מכונה אוטומטית לביצוע פעולות במטבע" - מכונה אוטומטית

המאפשרת ללקוח להפקיד או למשוך מטבע;

"מכונת ספירה" - מכונה לספירה ומיון של מטבע שאישר הבנק,

לרבות מכונה אוטומטית לביצוע פעולות במטבע;

"מרכז מזומנים" - מקום שבו תאגיד סופר ומאחסן מטבע, בין היתר

לצורך ויסות מטבע בינו לבין תאגידים אחרים או בינו לבין לקוחותיו,

ושקיבל את אישור הבנק להיות מרכז מזומנים;

"ספירה" - ספירה כמותית של מטבע שבמהלכה נבדקת מקוריות

המטבע ואיכותו;

¹ נוסח הכללים מתפרסם כאן אגב עריכת לשון קלה. הנוסח המחייב מתפרסם בכתובת: <http://www.boi.il/he/currency/LegislationAndRegulation/Pages/Default.aspx>

- "סניף" - כהגדרתו בחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1983 (להלן - "חוק הבנקאות [רישוי]");
- "עריך" - הערך הנקוב של מטבע;
- "קופאי" - עובד בסניף המבצע פעולות של קבלה, ספירה או מסירה של מטבע, ושעבר הכשרה מתאימה לכך;
- "תאגיד" - "תאגיד בנקאי", "תאגיד עזר" ו"חברת הדואר", כהגדרתם בחוק הבנקאות (רישוי).
2. הפעלת מרכז מזומנים
- (א) תאגיד יפעיל מרכז מזומנים אחד לפחות; הבנק רשאי לאשר לתאגיד הפעלת מרכז מזומנים באמצעות אחר, ולהתנות אישור כאמור בתנאים שיבטיחו הפעלה סדירה של מערכת המטבע.
- (ב) הבנק רשאי לאשר לתאגיד הפעלה של מרכז מזומנים נוסף, וישקול בין השאר שיקולים של יעילות ופריסה גיאוגרפית.
3. הסדרת פעילות מטבע בתאגיד
- (א) תאגיד יחליט על נוהלי עבודה להפקדה, משיכה ומחזור מטבע, לרבות לתפעול מרכז המזומנים, וכן להתנהלותו מול הבנק; הבנק רשאי לדרוש תיקון או שינוי בנוהלי העבודה של התאגיד, לפי שיקול דעתו, לרבות אישור האמצעים לתפעול מטבע, והכל כדי להבטיח הפעלה סדירה של מערכת המטבע בשגרה ובחירום.
- (ב) תאגיד יכין תכנית בקרה פנימית על פעילות מרכז המזומנים שהוא מפעיל ועל קיום הנהלים, ויבצע ביקורות בתדירות של פעמיים בשנה לכל הפחות באמצעות המבקר הפנימי של התאגיד, ואחת לשנה לכל הפחות באמצעות רואה חשבון חיצוני.
4. הבטחת מקוריות ואיכות מטבע בתאגיד
- (א) תאגיד יספור וימין מטבע, למעט מטבע ראוי בנק ישראל או מטבע ראוי, באמצעות מכונת ספירה או באופן ידני באמצעות קופאי. מטבע ראוי קופאי יימסר ללקוח רק בסניף שבו הופקד, נספר ומוין המטבע.
- (ב) הבנק רשאי להורות לתאגיד להפעיל מכונת ספירה בכל סניף או אתר שלו, נוסף למכונות הספירה שבמרכז המזומנים שהוא מפעיל.
- (ג) תאגיד ידווח לבנק אחת לשישה חודשים כי מכונת ספירה שהוא מפעיל במרכז מזומנים, בכל סניף או באתר שלו, היא מדגם שאישר הבנק ועומדת בתנאים שעליהם הורה הבנק.
- (ד) מטבע שנספר באמצעות מכונת ספירה ימוין ויירצו באופן שיסווג בין מטבע ראוי, מטבע לא ראוי או מטבע דחוי; מטבע שנספר באמצעות קופאי ימוין באופן שיסווג בין מטבע ראוי קופאי, למטבע לא ראוי או מטבע דחוי.

מחזור מטבע בתאגיד	5.	(א) תאגיד רשאי למחזור
(1) מטבע ראוי בנק ישראל ומטבע ראוי - בכל דרך אחרת שיראה לנכון, לרבות באמצעות מכונה אוטומטית לביצוע פעולות במטבע או באמצעות קופאי;		(2) מטבע ראוי קופאי - רק באמצעות קופאי בסניף שבו התקבל המטבע.
ניהול מלאי מטבע בתאגיד	(ב)	הבנק רשאי לקבוע לתאגיד את תמהיל המטבע בעת מחזור.
	6.	(א) הבנק רשאי להורות לתאגיד לשמור מלאי מטבע מזערי וכן לקבוע את אופן פיזורו הגיאוגרפי.
		(ב) תאגיד יאזן, באמצעות מרכז מזומנים שהוא מפעיל, עודפי היצע של מטבע ראוי כנגד עודפי הביקוש מול לקוחותיו ומול מרכזי מזומנים אחרים, וימשוך מהבנק רק את עודפי הביקוש למטבע לאחר איזון כאמור.
	(ג)	הבנק, בהתבסס בין היתר על פעילות תאגיד ומרכז המזומנים שהוא מפעיל, יורה לתאגיד את הכמות המזערית או המרבית להפקדת מטבע בו או משיכת מטבע ממנו בכל עריך, וזאת לפי שיקול דעתו, לשם ויסות המטבע בין מרכזי המזומנים ושמירה על איכות המטבע במשק, ולשם הפעלה סדירה של מערכת המטבע.
שירותי הבנק בתחום המטבע	7.	(א) הבנק רשאי לתת שירותי הפקדה ומשיכה של מטבע לתאגיד שהתקשר עם הבנק בהסכם להפקדה ומשיכה של מטבע.
		(ב) הבנק רשאי, לפי החלטת הנגיד ובאישור המועצה, לתת שירותי הפקדה ומשיכה של מטבע לבנקים מרכזיים, רשויות מוניטריות ובנקים זרים, והכל כפי שיורה הנגיד.
	(ג)	תאגיד יפקיד בבנק מטבע לא ראוי, מטבע דחוי או מדגם ממטבע ראוי כפי שיורה הבנק; במקרים חריגים ובאישור מראש של הבנק יהיה רשאי תאגיד להפקיד מטבע ראוי בנק ישראל, מטבע ראוי או מטבע לא ספור.
דיווח בדבר פעילות במטבע	(ד)	הבנק ייתן שירותי הפקדה ומשיכה של מטבע לתאגיד באמצעות מרכז המזומנים שהוא מפעיל; תאגיד רשאי לבקש לבצע הפקדה של מטבע בבנק או משיכה של מטבע מהבנק באופן ישיר; הבנק רשאי לאשר, לסרב או לקבוע תנאים לאישור בקשה כאמור, ובלבד ששיקולי הבנק יבטיחו הפעלה סדירה של מערכת המטבע.
	8.	תאגיד ידווח לבנק על פעילותו במטבע כאמור בתוספת השנייה.

תמהיל מטבע במכונה אוטומטית לביצוע פעולות במטבע	9.	(א) תאגיד המפעיל או המחבר למערכותיו מכונות אוטומטיות לביצוע פעולות במטבע, יבטיח כי במכונות כאמור ימוחזר רק מטבע ראוי או מטבע ראוי בנק ישראל, וידווח לבנק כפי שידרש בדבר תמהיל המטבע במשיכה ובהפקדה, והנוסחה שלפיה נקבע תמהיל המטבע כאמור, וכן על כל עדכון בהם.
פעולות מיוחדות	10.	(ב) הבנק רשאי להורות לתאגיד המפעיל או המחבר למערכותיו מכונות אוטומטיות לביצוע פעולות במטבע, לשנות את סכום המשיכה וההפקדה המרבי, את תמהיל המטבע, את הנוסחה שלפיה נקבע תמהיל המטבע, והכל בהיקף ולתקופה שיראה לנכון, לשם הבטחת הפעלה סדירה של מערכת המטבע. סבר הבנק שיש מקום להסדרת הפעלתה הסדירה של מערכת המטבע בנסיבות מיוחדות, רשאי הבנק להוציא הוראה זמנית לתאגיד, הוראה מיוחדת, כפי שיראה הבנק לנכון; הוראה כאמור תיכנס לתוקף מיד עם הגיעה לידי התאגיד ותעמוד בתוקפה לתקופה קצובה כפי שיוורה.
בקרה	11.	הבנק ישלב מערכות בקרה, לרבות אמצעי בקרה מרחוק על איכות המטבע שבתאגיד.
הפרות	12.	(א) הפר תאגיד כללים אלה, יודיע הבנק לתאגיד על הליקויים שנמצאו בקיום הכללים ויורה לו לתקן את הליקויים בפרק הזמן שיוורה. (ב) לא פעל תאגיד לתיקון הליקויים כאמור בסעיף קטן (א) בתוך פרק הזמן שעליו הורה הבנק, או לא תיקן את הליקויים האמורים לשביעות רצון הבנק, רשאי הבנק (1) לא לקבל הפקדות מטבע מהתאגיד ולמנוע ממנו למשוך מטבע עד תיקון הליקויים לשביעות רצון הבנק; (2) לאסור על תאגידים אחרים לפעול מול התאגיד או שלוחו; (3) להורות לתאגיד לחדול מהפעלת מרכז המזומנים באופן מלא או חלקי, באופן קבוע או לתקופה שעליה יורה, ובלבד שניתנה לתאגיד התראה של 30 ימים בטרם ניתנה ההוראה כאמור וניתנה לו הזדמנות להשמיע טענותיו.
תחילה	13.	תחילתם של כללים אלה 90 ימים מיום פרסומם.

תוספת ראשונה
תקן איכות של שטר
(סעיף 1)

להלן אמות המידה המצביעות על כך ששטר לא ראוי:

- 1. שטר בעל מידות פיזיות חריגות**
שטר החורג בגודלו הפיזי, באורכו או ברוחבו, לעומת שטר מקורי.
- 2. שטר עם חור**
שטר שבו קיים חור ניתן להבחנה.
- 3. שטר עם קרע**
שטר שבו קיים קרע ניתן להבחנה.
- 4. שטר עם חלק חסר**
שטר שחלקו חסר בפינוק או בקצוות, ובתנאי שגודלם של החלקים הנותרים עולה על גודלו של מחצית שטר.
- 5. שטר מתוקן**
שטר ש"תוקן" באמצעות חיבור של חלק, או כמה חלקים מאותו שטר, בכל צורה שהיא.
- 6. שטר שחוק**
שטר שאחד או יותר מחלקיו נשחק או חסר בו דיו.
- 7. שטר מקושקש - "גרפיטי"**
שטר הנושא באחד מצדדיו כיתוב, ציור או כתם.
- 8. שטר מקומט**
שטר המכיל קימוטים מרובים באופן שלא ניתן ליישרו.
- 9. שטר מלוכלך**
שטר שחל בו שינוי בגוון כתוצאה מלכלוך וכתמים.
- 10. שטר עם פינה מקופלת**
שטר שאחת מפינותיו מקופלת.

תוספת שנייה
דיווחים של תאגיד
(סעיף 8)

1. תאגיד ידווח לבנק מדי יום ביומו על:

- (1) יתרת המטבע במרכז המזומנים שהוא מפעיל;
- (2) אירועים חריגים במרכז המזומנים שהוא מפעיל;
- (3) אירועים חריגים.

2. תאגיד ידווח לבנק מדי חודש בחודשו על:

- (1) היקף תנועת המטבע במרכז המזומנים שהוא מפעיל;
- (2) משיכות והפקדות של תאגידים ומרכזי מזומנים במרכז המזומנים שהוא מפעיל;
- (3) גילוי מזויפים במרכז המזומנים שהוא מפעיל;
- (4) גילוי מזויפים בסניפיו;
- (5) היקף המשיכות וההפקדות במכונות האוטומטיות לביצוע פעולות במטבע המחברות למערכתיו.

קרנית פלוג

נגידת בנק ישראל

נספח 2

כללי בנק ישראל (שירותים בתחום המטבע) התשע"ו-2016

מתוקף חוק בנק ישראל פרסמה מחלקת המטבע ב-21 ביוני 2015 כללים בדבר שירותים בתחום המטבע. בכללים אלו נקבע כי הבנק ייתן לכל אזרח שירותי פריטה בהיקף שלא יעלה על 5,000 שקלים חדשים או 1,000 מעות לחודש, הנמוך שבהם. על כן הפקדת מטבע בהיקפים מסחריים תתבצע בתאגידים הבנקאיים, ויהא בכך כדי לסייע בוויסות ויעילות מערכת המטבע.

כללים אלו הם חלק מהסדרה כללית של מערכת המטבע. בעבר נהג הבנק להעניק בקופותיו שירותי פריטת מטבע לציבור הרחב, וזאת בהתאם לסעיף 33(א) לחוק בנק ישראל התש"ד-1954. חוק זה בוטל בשנת 2010, ובמקומו נחקק חוק חדש - חוק בנק ישראל התש"ע-2010. בו נאמר, בסעיף 46: "הנגיד, באישור המועצה, רשאי לקבוע בכללים אילו שירותים ייתן ביחס למטבע, לאילו גופים ובאילו תנאים, וכן עמלות שיגבה הבנק בשל שירותים אלה". לאחר כניסת החוק החדש לתוקף המשיך הבנק במתן שירותי פריטה לציבור ללא עלות וללא הגבלה. הלכה למעשה ניצלו את השירות בעיקר חברות, בעלי עסקים, עמותות וכיו"ב. מצב זה השית על הבנק תשומות גבוהות, וכן סיכון תפעולי, הנובע מהיקף המטבע המגיע ממקור לא מזוהה וללא בדיקה מקדמית, ובכך מעלה את הסיכון של קבלת מטבעות מזויפים. הבנק רואה בתקנות אלו חלק מהסדרה כללית של מערכת המטבע, בנקים מרכזיים בעולם בדרך כלל אינם נותנים שירות לציבור הרחב, למעט החלפת מעות או שטרות פגומים, וכן בעת החלפת סדרה של מעות או שטרות. בנק ישראל ימשיך לתת שירות זה, נוסף על פריטה, כאמור בכללים אלה.

כללי בנק ישראל (שירותים בתחום המטבע), התשע"ה-2015

בתוקף סמכותי לפי סעיף 46 לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010, (להלן החוק) ובאישור המועצה המנהלית של בנק ישראל כמשמעותה בסימן ב' לפרק ד' לחוק, אני קובעת כללים אלה:

1	בכללים אלה-
"לקוח" - מי מהציבור;
"מטבע" - שטר או מעה שהנפיק הבנק למחזור ומשמש הילך חוקי לפי החוק;
"עריך" - הערך הנקוב של מטבע;
"פריטה" - מסירת שטר או מעה או צירוף של שניהם כנגד קבלת שטר או מעה או צירוף של שניהם בערך שווה לסכום הנקוב בהם.	הגדרות
2	הבנק ייתן שירותי פריטה בהיקף שלא יעלה על 5,000 שקלים חדשים או 1,000 מעות, הנמוך מביניהם, בכל חודש לכל לקוח.	שרותי פריטה
3	תחילתם של כללים אלה שישים יום לאחר יום פרסומם.	תחילה ותחולה

קרנית פלוג

נגידת בנק ישראל

סעיף 33(א) לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954 קבע כי "המוסר לבנק סכום כסף במטבע זכאי לקבל תמורתו באותו סכום, וללא תשלום, שטרי כסף או מעות בעלי ערך נקוב ככל שידרוש המוסר...". בהתאם לאמור הבנק נהג להעניק שירותי פריטת מטבע בקופות הבנק לציבור הרחב.

החוק האמור בוטל בשנת 2010, ובמקומו נחקק חוק חדש - חוק בנק ישראל התש"ע-2010, ובו נקבע בסעיף 46 - "הנגיד באישור המועצה, רשאי לקבוע בכללים אילו שירותים ייתן הבנק ביחס למטבע, לאילו גופים ובאילו תנאים, וכן עמלות שיגבה הבנק בשל שירותים אלה".

השינוי בין סעיפי החוק ה"ישן" וה"חדש" הובהרו במסגרת דברי ההסבר לסעיף האמור: "...ביטול החובה שבסעיף 33 בחוק הקיים לתת לכל אדם שירותי פריטה, והחלפתם במתן סמכות לנגיד, באישור המועצה, לקבוע בכללים את השירותים שייתן הבנק ואת תנאיהם, לרבות העמלות שיגבו בעדם (סעיף 46)".

על אף שגם לאחר כניסת החוק החדש לתוקף המשיך הבנק במתן שירותי פריטה לציבור ללא עלות וללא הגבלה. לכן הלכה למעשה השירות מנוצל ברובו על ידי חברות, בעלי עסקים, עמותות וכיו"ב, המעמיסים על בנק ישראל, ובכך על הציבור כולו, את עלויות הספירה והתפעול של מטבע בהיקפים גדולים. יודגש כי מצב זה משית על הבנק תשומות גבוהות, וכן סיכון תפעולי הנובע מהיקף המטבע שמגיע ממקור לא מזהה וללא בדיקה מקדמית, כפי שעושים התאגידים הבנקאיים, ובכך עולה הסיכון לקבלת מטבעות מזויפים. הבנק רואה בתקנות אלו חלק מהסדרה כללית של מערכת המטבע. על כן הפקדת מטבע בהיקפים מסחריים תתבצע בתאגידים הבנקאיים, ובכך אלה יסייעו בוויסות מערכת המטבע ובייעולה. בנקים מרכזיים בעולם בדרך כלל אינם נותנים שירות לציבור הרחב למעט החלפת מעות או שטרות פגומים, וכן בעת החלפת סדרה של מעות או שטרות. שירות כאמור ימשיך בנק ישראל לתת נוסף על פריטה כאמור בכללים אלה.

הבנק מבקש כעת להסדיר את המשך מתן השירות כמתחייב לפי חוק בנק ישראל.

יודגש כי אין בכללים אלו כדי לגבור על הוראות סעיף 45(ב) לחוק, הקובע כי לאחר מתן צו ביטול לשטרי כסף "המוסר לבנק שטרי כסף או מעות שצו ביטול ניתן לגביהם, בתוך תקופה שנקבעה בצו הביטול, יהיה זכאי לקבל תמורת הילך חוקי שווה ערך".

סעיף 2

הבנק מבקש להגביל את היקף המזומן המובא לקופות הבנק. ההיקף האמור נקבע בשים לב לשירות שמוענק דווקא לציבור הרחב ומתכתב גם עם החלטות אחרות בדבר הפחתת השימוש במזומן.

ההיקף הקבוע בסעיף זה מאזן בין המשך השירות לציבור לבין התשומות המוטלות על הבנק בגין השירות האמור וכן הסיכונים והיכולת התפעולית של הבנק לספור, למיין ולאמת את מקור המטבע.

סעיף 3

מוצע כי התחולה תהיה שישים יום לאחר יום פרסום הכללים ברשומות, שכן כללים אלו פורסמו לציבור באתר המרשתת של בנק ישראל כך שהיה לציבור זמן מספק להיערך ליישומם.

נספח 3: הנחיות בדבר שימוש בתצלומי מעות או שטרות או בתואמי שטרות

1. דברים כלליים

- (א) ההנחיות המפורטות להלן נועדו למנוע הטעיה של הציבור, לשמור על כבוד המטבע ולשמור על זכויות היוצרים של בנק ישראל.
- (ב) מעה או שטר לעניין הנחיות אלה משמעו מעה או שטר כסף שהיה או שהוא הילך חוקי בישראל.
- (ג) צילום מעה או שטר לעניין הנחיות אלה משמעו רפרודוקציה של מעה או שטר או חיקוי שלו בצילום, בהדפסה או בכל דרך אחרת.
- (ד) תואם מעה או שטר כסף לעניין הנחיות אלה משמעו פריט הדומה בעיצובו, באופן כללי, למעה או לשטר כסף - למשל בהצגת דמות באופן דומה למקובל בשטר כסף או בציון שווי כספי כגון "10 שקלים חדשים".
- (ה) נוסף על האמור לעיל ולהלן, אין לעשות כל מעשה שעלול לגרום לביזוי מעה או שטר - באמצעות צילום מעה או שטר או בכל דרך אחרת.

2. הנחיות

- (א) הפצת תצלום של מעה או שטר כקופון, תלוש הנחה וכיו"ב - אסורה.
- (ב) מותר להפיץ קופון, תלוש הנחה וכיו"ב שהוא תואם מעה או שטר כסף, בתנאי שמידות הקופון או התלוש גדולות או קטנות ממידות המעה או שטר הכסף ב-30% לפחות.
- (ג) מותר להשתמש בתצלום של מעה או שטר כחלק מעיצוב או כחלק מפרסומת, ובלבד שמתקיימים כל התנאים הבאים:
- 1) מידות התצלום של המעה או השטר יהיו גדולות או קטנות ב-30% לפחות ממידות מעה או שטר כסף אמיתי.
- 2) אין לצלם או להדפיס מעה או שטר משני צדדיו של תצלום אחד.
- 3) אין לשנות אלמנטים בעיצוב מעה או שטר, ואין להוסיף לתצלום אלמנטים, למעט טקסט למטרות פרסומת.
- 4) צילום של מעה או שטר יכול להיות בשחור-לבן או בצבעים, אולם בתצלום צבעוני על הצבעים להיות זהים לצבעי המעה או השטר האמיתי.
- (ד) מותר להציג תצלום של מעה או שטר בקטלוג, ספר, עבודת מחקר וכד', בתנאי שיצוין בהם שזכויות היוצרים שמורות לבנק ישראל, ותוך קיום כל התנאים המפורטים בסעיף 2 (ג), (בשינוי אחד - בסעיף ג' 3 יש להשמיט את המילים "למעט טקסט למטרות פרסומת").

המידע מופיע גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת www.boi.org.il/he/currency

נספח 4: כללי בנק ישראל לגבי מטבע פגום

דברי הסבר לכללים:

סעיף 45 (ו) לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010, הסמיך את הנגיד לקבוע "הוראות בדבר הוצאתו מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד, ובדבר החלפתו של מטבע כאמור לפי תנאים שיקבע בכללים; כללים בעניין עמלה שיגבה הבנק בשל ההחלפה ייקבעו באישור ועדת הכספים של הכנסת".

לפיכך, ביולי 2010 נכנסו לתוקף הוראות חדשות - כללי בנק ישראל (הוצאה מן המחזור או החלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התש"ע-2010; הן החליפו את תקנות בנק ישראל (החלפת מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התשט"ו-1955, אשר נקבעו בהתאם לסעיף 34 לחוק בנק ישראל התשי"ד-1954.

הכללים החדשים הותאמו לימים אלו, ובסכומים המגיעים עד 1,500 ש"ח הם מאפשרים להמציא מטבע פגום ומטבע שנשמד באמצעות הדואר, ולהעביר את הזיכוי בגינו ישירות לחשבון הלקוח. כמו כן הכללים מחדדים נושאים שהבנק נתקל בהם במרוצת השנים ואשר דרשו הסדרה בחקיקת המשנה, למשל הגדרת המונח "אגב שימוש", התאמת טופס הבקשה להחלפת מטבע ומתן אפשרות להחליף מטבע שנשמד בתאונה גם על פי ראיות בלבד ולא רק על פי שרידי מטבע.

הכללים אינם קובעים עמלה בגין ההחלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד.

ניתן להחליף מטבע פגום, ללא עמלה, בקופות בנק ישראל בירושלים, ברח' קפלן 2, בימים א'-ה' בשעות 08:00-13:00, או לשלוח אותו בדואר רשום לבנק ישראל, מחלקת המטבע, מדור הקופות, ת"ד 780, ירושלים 91007.

לבירורים בעניין החלפת מטבע פגום ניתן לפנות למדור הקופות במחלקת המטבע, בטלפון 02-6552847.

כללי בנק ישראל (הוצאה מן המחזור או החלפה של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התש"ע-2010

בתוקף סמכותו לפי סעיף 45(ו) לחוק בנק ישראל, התש"ע-2010¹ (להלן - החוק), הנגיד קבע כללים אלה:

1. בכללים אלה "אגב שימוש" - שלא מפעולה מכוונת או מתוך רשלנות חמורה.
2. מטבע שנפגם אגב שימוש והוא שלם בגודלו, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך.
3. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק למעלה מחציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך, ובלבד שהוכח להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע.
4. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק חציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק בהילך חוקי שווה ערך, בתום שנה מיום שהומצא לו המטבע, ובלבד שהתקיימו שני אלה:

- (1) הוכח להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע;
- (2) חציו השני של המטבע לא הומצא לבנק בתוך השנה האמורה.
- (ב) לא יחליף הבנק חצי מטבע שהומצא לו לאחר שהחליפו כאמור בסעיף קטן (א); הבנק רשאי לתפוס חצי מטבע כאמור ולהוציאו מן המחזור.
5. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק פחות מחציו, רשאי הבנק לתפוס ולהוציאו מן המחזור.
- (ב) מטבע שנפגם אגב שימוש, הומצא לבנק חציו לפחות, והודיע הבנק למבקש כי לא יחליפו, רשאי הבנק לתפוס ולהוציאו מן המחזור לאחר תשעים ימים ממועד ההודעה, אלא אם כן פנה המבקש בתקופה האמורה לבנק בכתב וביקש לקבל את המטבע בחזרה לחזקתו.
- (ג) התקבלה פנייה כאמור בסעיף קטן (ב), ישלח הבנק את המטבע בדואר רשום למענו של המבקש; אישור הדואר בדבר קבלת דבר דואר למשלוח בדואר רשום יהיה ראיה מכרעת למשלוח כאמור.
6. הבנק רשאי להחליף מטבע שנשמד בהילך חוקי שווה ערך, ובלבד שהוכח להנחת דעתו, כי התקיימו שני אלה:
- (א) המטבע נשמד בתאונה;
- (ב) הומצאו לבנק שרידי המטבע, והבנק שוכנע שיתרת המטבע נשמדה כליל, או שהומצאו לבנק ראיות אחרות שלפיהן הוא שוכנע כי המטבע נשמד כליל.
7. (א) המבקש להחליף מטבע פגום או מטבע שנשמד יפעל באחת משתי דרכים אלה:
- (1) יגיש בקופת הבנק בירושלים בקשה לפי הטופס שבתוספת, ויצרף לה את המטבע הפגום או את שרידי המטבע שנשמד או ראיות אחרות המעידות כי המטבע נשמד כליל;
- (2) ישלח בקשה לבנק לפי המען: בנק ישראל, קופת מחלקת המטבע, ת"ד 780 ירושלים 91007, בדואר רשום, ויצרף לה את הטופס האמור בפסקה (1), את המטבע הפגום או את שרידי המטבע שנשמד, או ראיות אחרות המעידות כי המטבע נשמד כליל, וכן יציין בה את מספר חשבונו של המבקש בתאגיד בנקאי.
- (ב) בקשה שנשלחה לפי סעיף קטן (א)(2) תהיה בסכום שעד 1,500 שקלים חדשים, ועד לפתיחתה בידי הבנק ובירור תכולתה היא תהיה באחריותו של המבקש.
- (ג) הוגשה בקשה לפי סעיף קטן (א), והבנק נענה לה, יחליף הבנק את המטבע הפגום או את המטבע שנשמד בקופת הבנק, או יזכה את חשבון הבנק של המבקש בתאגיד הבנקאי לפי הפרטים שציין המבקש בבקשה, לפי שיקול דעתו.
8. תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד) התשט"ו-1955 בטלות.

תוספת

(סעיף 7א)

טופס בקשה להחלפת מטבע שנפגם או נשמד לפי כללי בנק ישראל

לכבוד

בנק ישראל, קופת מחלקת המטבע

ת"ד 780 ירושלים 91007

בדואר רשום / במסירה ביד

1. פרטי המבקש

המבקש (שם המשפחה והשם הפרטי) _____
תעודת זהות / מספר דרכון ושם המדינה מנפיקת הדרכון _____
מען המבקש (העיר, השכונה, הרחוב, מס' הבית, מיקוד) _____
טלפון בבית / טלפון נייד / דואר אלקטרוני _____

2. פירוט המטבע

מספר המטבעות והשטרות הפגומים	הערך הנקוב	המספר/ים הסידורים*	הסכום בש"ח
	20 ש"ח		
	50 ש"ח		
	100 ש"ח		
	200 ש"ח		
	10 אגורות		
	1/2 ש"ח		
	1 ש"ח		
	2 ש"ח		
	5 ש"ח		
	10 ש"ח		
סך הכול			סך הכול

* במקרה שמבוקשת החלפה של יותר משטר אחד באותו עריך יש לצרף רשימה של מספרי כל השטרות שמבוקשת החלפתם.

3. הנסיבות שבהן המטבע נפגם או נשמד, ומה אירע לחלקי מטבע אחרים שלא הומצאו יחד עם הבקשה (נא לתת פרטים מלאים):

4. פרטי חשבון הבנק

במשלוח באמצעות דואר רשום או לבקשת הבנק במסירת המטבע בקופת הבנק, יש לציין גם את פרטי חשבון הבנק של מגיש הבקשה בתאגיד בנקאי:

שם הבנק _____ שם הסיניף _____ מספר הסיניף _____ מספר החשבון _____

5. הצהרה

אני מצהיר שכל הפרטים בבקשה זו הם נכונים, וכן מצהיר כי אני בעל החשבון שבו מבוקש הזיכוי.

תאריך _____ חתימת המבקש _____

* את הטופס ניתן להדפיס מתוך אתר בנק ישראל

<http://www.boi.org.il/he/currency/LegislationAndRegulation>

נספח 5: השחתת מטבע

חוק העונשין

מי שביודעין מטשטש, קורע, חותך או מקלקל בדרך אחרת שטר מטבע שהוא הילך חוקי בישראל דינו מאסר שלושה חודשים (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 466).

המטשטש צורת מטבע על ידי הטבעת שם או מילה, או מתיך מטבע במזיד, דינו מאסר שנה אחת (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 480).

מחלקת המטבע פועלת לשירוש תופעה די מקובלת בקרב עסקים, סוחרים וקופאים - **כתיבה על גבי שטרות**. מאחר שזוהי למעשה השחתת מטבע, הדבר אסור על פי חוק העונשין. כשמתגלה שטר כזה בנק ישראל מוציאו מהמחזור, והדבר מגדיל את הוצאות ההנפקה.

נספח 6: הגדרות

מחזור המטבע: השטרות והמעות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים.

מחזור השטרות/ המעות: השטרות/ המעות שבידי הציבור ובקופות התאגידים הבנקאיים.

הביקוש: השינוי במספר השטרות והמעות שבמחזור כתוצאה מההפרש בין המשיכות מבנק ישראל לבין ההפקדות בו.

הבלאי: מספר השטרות הבלויים שיוצאים מהמחזור בתהליך הספירה והמיון של השטרות המופקדים בבנק ישראל. (במעות כמעט אין בלאי).

צריכת השטרות/ המעות: הביקוש בתוספת הבלאי.

מרכזי מזומנים: מרכזים לתפעול מזומנים של התאגידים הבנקאיים ושל דואר ישראל. בנק ישראל הכיר בהם, ורק הם רשאים למשוך ממנו מזומנים ולהפקידם בו.

נספח 7: לוחות סטטיסטיים

לוח נ'-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן

לוח נ'-2: המזומנים שבידי הציבור

לוח נ'-3: השטרות במחזור לפי עריכים

לוח נ'-4: התפלגות המחזור לפי עריכים

לוח נ'-5: התפלגות ערך המחזור

לוח נ'-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים

לוח נ'-7: המעות במחזור לפי עריכים

לוח נ'-8: הפקדת שטרות בבנק ישראל

לוח נ'-9: הפקדת שטרות בבנק ישראל כאחוז מהמחזור

לוחות סטטיסטיים

לוח נ-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן, 1990 עד 2016¹

השנויים במשך התקופה (אחוזים)			היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח)		
מחזור המטבע		מדד המחירים לצרכן	סך השטרות במחזור	מחזור המטבע	השנה
נומינלי	ריאלי				
23.6	5.1	17.6	3,109	3,280	1990
15.4	-2.3	18.0	3,595	3,784	1991
26.7	15.8	9.4	4,575	4,793	1992
17.9	6.0	11.2	5,402	5,651	1993
14.2	-0.2	14.5	6,167	6,453	1994
22.7	13.5	8.1	7,489	7,915	1995
16.5	5.3	10.6	8,722	9,220	1996
12.5	5.1	7.0	9,809	10,370	1997
15.1	6.0	8.6	11,293	11,935	1998
30.7	29.0	1.3	14,898	15,605	1999
-6.1	-6.1	0.0	13,911	14,659	2000
15.0	13.4	1.4	16,017	16,858	2001
6.8	0.3	6.5	17,160	18,009	2002
6.3	8.3	-1.9	18,240	19,137	2003
8.6	7.3	1.2	19,817	20,783	2004
17.5	14.7	2.4	23,371	24,415	2005
4.6	4.7	-0.1	24,409	25,544	2006
13.4	9.7	3.4	27,752	28,971	2007
18.6	14.3	3.8	33,070	34,365	2008
20.7	16.2	3.9	40,112	41,495	2009
8.0	5.2	2.7	43,365	44,833	*2010
9.3	6.9	2.2	47,417	48,981	2011
11.8	10.0	1.6	53,112	54,773	2012
5.0	3.2	1.8	55,732	57,536	2013
9.8	10.1	-0.2	61,272	63,194	2014
16.3	17.5	-1.0	71,409	73,487	2015
3.4	3.6	-0.2	73,801	75,996	2016

¹ ב-31/12/2010 הוצאו מהמחזור השטרות מסדרה א' והמעות בערך 5 אגורות. החל מ-2010 שטרות ומעות אלה אינם כלולים בנתוני המחזור לסוף השנה. דברים אלה חלים הן על לוח זה והן על הלוחות הבאים.

המקור: מחלקת המטבע והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ-2: המזומנים שבידי הציבור, 1990 עד 2016¹

השנה	מחזור המטבע	המזומנים שבידי הציבור	החלק שהמזומנים שבידי הציבור מהווים במחזור המטבע
		(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)
1990	3,280	2,760	84
1991	3,784	3,231	85
1992	4,793	4,022	84
1993	5,651	4,800	85
1994	6,453	5,408	84
1995	7,915	6,645	84
1996	9,220	7,754	84
1997	10,370	8,649	83
1998	11,935	10,007	84
1999	15,605	11,048	71
2000	14,659	12,077	82
2001	16,858	14,439	86
2002	18,009	15,553	86
2003	19,137	16,511	86
2004	20,783	17,999	87
2005	24,415	20,865	85
2006	25,544	21,422	84
2007	28,971	24,587	85
2008	34,365	29,919	87
2009	41,495	35,782	86
2010	44,833	38,521	86
2011	48,981	42,987	88
2012	54,773	48,837	89
2013	57,536	50,801	88
2014	63,194	56,818	90
2015	73,487	64,811	88
2016	75,996	68,620	90

¹ סופי שנים.

המקור: בנק ישראל

לוח נ-3: השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2016

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות, סופי שנים)					
1990	54.0		12.2	31.0	10.9
1991	60.4		15.2	34.8	10.3
1992	69.3	3.7	15.2	38.7	11.7
1993	79.2	5.8	16.2	44.1	13.0
1994	88.5	7.7	17.2	48.9	14.7
1995	105.1	10.8	21.1	56.4	16.8
1996	112.1	13.1	32.4	49.6	17.0
1997	118.1	14.7	42.9	44.2	16.3
1998	132.2	16.9	53.3	44.0	18.0
1999	171.8	21.2	76.0	51.6	23.0
2000	157.7	18.9	76.0	41.6	21.2
2001	173.7	24.2	86.0	42.6	20.9
2002	181.0	27.4	91.8	41.1	20.7
2003	189.5	30.2	96.2	42.9	20.2
2004	203.6	33.4	104.8	43.6	20.2
2005	235.4	40.2	124.6	47.8	22.9
2006	241.4	44.4	127.0	46.4	23.5
2007	262.4	58.7	131.0	47.4	25.3
2008	297.2	80.7	140.0	46.0	30.6
2009	344.2	107.4	154.3	50.7	31.9
2010	357.1	128.9	144.9	47.9	35.4
2011	372.6	151.8	140.9	45.8	34.1
2012	408.0	176.5	145.7	51.1	34.7
2013	422.6	189.0	146.5	51.3	35.8
2014	455.1	213.3	151.7	54.5	35.6
2015	517.8	255.9	164.9	59.7	37.3
2016	534.4	265.6	168.6	60.6	39.5
ערך השטרות (מיליוני ש"ח, סופי שנים)					
1990	2,985		1,218	1,550	217
1991	3,469		1,519	1,742	207
1992	4,437	749	1,519	1,935	233
1993	5,257	1,166	1,624	2,207	260
1994	6,002	1,547	1,715	2,445	294
1995	7,419	2,151	2,111	2,822	335
1996	8,681	2,621	3,238	2,482	340
1997	9,774	2,948	4,291	2,209	325
1998	11,267	3,371	5,335	2,201	360
1999	14,874	4,231	7,601	2,581	460
2000	13,880	3,778	7,599	2,079	424
2001	15,986	4,835	8,604	2,128	419
2002	17,129	5,484	9,176	2,054	415
2003	18,209	6,037	9,624	2,144	404
2004	19,786	6,689	10,481	2,181	436
2005	23,340	8,033	12,460	2,389	457
2006	24,378	8,883	12,704	2,320	471
2007	27,722	11,748	13,098	2,370	505
2008	33,040	16,132	13,998	2,298	612
2009	40,082	21,485	15,425	2,397	789
2010	43,364	25,772	14,486	2,397	709
2011	47,417	30,356	14,090	2,288	683
2012	53,112	35,291	14,571	2,556	693
2013	55,732	37,798	14,652	2,567	716
2014	61,272	42,663	15,174	2,723	712
2015	71,409	51,188	16,489	2,986	746
2016	73,801	53,120	16,859	3,031	791

המקור: מחלקת המטבע. זהו המקור גם ללוחות שבהמשך.

לוח נ-4: התפלגות מחזור השטרות לפי עריכים, 1990 עד 2016

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות (סופי שנים, אחוזים)				
1990		22.5	57.4	20.1
1991		25.2	57.7	17.1
1992	5.4	21.9	55.8	16.8
1993	7.4	20.5	55.7	16.4
1994	8.7	19.4	55.3	16.6
1995	10.2	20.1	53.7	15.9
1996	11.7	28.9	44.3	15.2
1997	12.5	36.3	37.4	13.8
1998	12.8	40.4	33.3	13.6
1999	12.3	44.2	30.0	13.4
2000	12.0	48.2	26.4	13.4
2001	13.9	49.5	24.5	12.1
2002	15.2	50.7	22.7	11.5
2003	15.9	50.8	22.6	10.7
2004	16.4	51.5	21.4	10.7
2005	17.1	52.9	20.3	9.7
2006	18.4	52.6	19.2	9.7
2007	22.4	49.9	18.1	9.6
2008	27.1	47.1	15.5	10.3
2009	31.2	44.8	14.7	9.3
2010	36.1	40.6	13.4	9.9
2011	40.7	37.8	12.3	9.2
2012	43.3	35.7	12.5	8.5
2013	44.7	34.7	12.1	8.5
2014	46.9	33.3	12.0	7.8
2015	49.4	31.8	11.5	7.2
2016	49.7	31.6	11.3	7.4

לוח נ-5: התפלגות ערך המחזור, 1990 עד 2016

השנה	מעות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות ערך המחזור (אחוזים)					
1990	9.0		37.1	47.3	6.6
1991	8.3		40.2	46.0	5.5
1992	7.4	15.6	31.7	40.4	4.9
1993	7.0	20.6	28.7	39.1	4.6
1994	7.0	24.0	26.6	37.9	4.6
1995	6.3	27.2	26.7	35.7	4.2
1996	5.8	28.4	35.1	26.9	3.7
1997	5.7	28.4	41.4	21.3	3.1
1998	5.6	28.2	44.7	18.4	3.0
1999	4.7	27.1	48.7	16.5	2.9
2000	5.3	25.8	51.8	14.2	2.9
2001	5.2	28.7	51.0	12.6	2.5
2002	4.9	30.5	51.0	11.4	2.3
2003	4.8	31.5	50.3	11.2	2.1
2004	4.8	32.2	50.4	10.5	2.1
2005	4.4	32.9	51.0	9.8	1.9
2006	4.6	34.8	49.7	9.1	1.8
2007	4.3	40.6	45.2	8.2	1.7
2008	3.9	46.9	40.7	6.7	1.8
2009	3.4	51.8	37.2	6.1	1.5
2010	2.9	57.5	32.4	5.5	1.7
2011	3.2	62.0	28.8	4.7	1.4
2012	3.0	64.4	26.6	4.7	1.3
2013	3.1	65.7	25.5	4.5	1.2
2014	3.0	67.5	24.0	4.3	1.1
2015	2.8	69.7	22.4	4.1	1.0
2016	2.9	69.9	22.2	4.0	1.0

לוח נ-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2016¹

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה (מיליוני שטרות)					
1990	27.9		5.2	13.0	9.8
1991	27.9		5.2	13.0	9.8
1992	27.2		5.9	12.5	8.8
1993	34.0	3.8	3.0	15.1	12.1
1994	35.4	2.2	3.7	18.1	11.4
1995	42.8	2.3	4.7	23.6	12.1
1996	53.6	3.8	8.1	25.2	16.5
1997	45.5	3.7	16.0	9.9	15.8
1998	36.8	3.0	16.3	6.4	11.0
1999	53.7	3.8	20.4	12.5	16.9
2000	141.6	9.1	68.0	41.2	23.3
2001	99.3	15.1	21.7	40.3	22.3
2002	60.9	6.5	24.3	17.2	13.0
2003	57.9	4.1	24.0	17.1	12.7
2004	63.8	3.9	25.5	23.0	11.4
2005	77.0	5.5	33.3	23.3	14.9
2006	89.5	9.6	42.9	23.2	13.9
2007	94.6	11.7	44.0	24.2	14.7
2008	102.2	24.2	43.1	21.2	13.7
2009	120.6	32.7	40.6	22.6	24.7
2010	98.8	34.6	33.5	25.4	5.3
2011	101.1	34.8	25.3	30.7	10.3
2012	89.9	36.8	26.5	21.8	4.8
2013	116.9	38.8	36.9	30.3	10.9
2014	51.1	20.7	12.3	10.9	7.2
2015	94.9	30.1	16.5	38.1	10.3
2016	124.7	60.8	33.1	18.5	12.4
הבלאי (מיליוני שטרות)					
1990	18.6		2.6	6.8	9.2
1991	20.5		2.9	8.5	9.2
1992	25.5	0.0	3.1	11.4	10.9
1993	26.0	1.0	2.8	13.1	9.9
1994	35.1	5.0	3.9	19.5	11.2
1995	37.1	0.8	4.2	17.7	14.4
1996	38.4	1.4	4.8	16.7	15.6
1997	30.8	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.5	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	100.3	4.6	44.4	32.8	18.4
2000	113.5	17.3	21.7	50.3	24.1
2001	44.2	1.1	14.1	16.1	13.0
2002	51.1	0.8	18.4	18.8	13.1
2003	55.9	1.2	21.1	21.4	12.3
2004	62.8	2.2	24.7	22.6	13.4
2005	57.8	2.9	23.1	19.0	12.8
2006	88.6	7.4	41.6	25.6	14.0
2007	81.2	9.9	39.1	20.3	11.9
2008	85.8	10.8	31.6	24.0	19.4
2009	51.8	7.8	19.2	20.7	4.0
2010	84.4	13.2	34.2	32.1	4.9
2011	75.0	14.3	30.9	23.8	6.0
2012	81.5	14.1	32.1	25.0	10.3
2013	36.5	8.2	11.5	10.7	6.1
2014	62.5	5.7	11.3	35.0	10.5
2015	62.0	18.2	19.9	13.2	10.7
2016	222.5	116.6	48.1	41.0	16.7

¹ נתוני הצריכה והבלאי כוללים שטרות מסדרה א' עד לשנת 2010, כולל.

לוח נ-7: המעות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2016

(סופי שנים, מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	354.0		9.7		75.0	27.7	164.4	77.2
1991	398.9		12.0		86.0	30.0	185.7	85.0
1992	456.6		14.0		99.0	36.7	211.0	95.8
1993	533.3		15.9		115.1	37.1	260.8	104.4
1994	588.4		18.6		134.5	43.7	278.2	113.4
1995	668.7	9.01	20.5		148.1	51.5	316.8	120.7
1996	745.6	14.9	22.7		163.6	53.6	361.4	129.4
1997	817.9	17.4	25.6		178.7	61.7	396.4	138.1
1998	898.4	20.2	29.0		196.2	67.9	437.6	147.5
1999	983.6	22.6	32.0		215.5	70.6	486.3	156.6
2000	1,070.4	24.2	33.9		230.6	73.7	544.3	163.6
2001	1,149.6	26.7	37.1		247.2	79.9	588.3	170.3
2002	1,194.0	27.8	38.1		261.8	85.0	604.0	177.2
2003	1,249.3	30.0	39.7		274.0	88.8	633.3	183.5
2004	1,330.3	32.9	42.4		294.7	93.9	676.6	189.9
2005	1,422.7	36.2	45.1		317.8	99.9	724.3	199.4
2006	1,523.1	39.8	49.1		343.8	106.6	775.0	208.9
2007	1,616.3	42.9	51.5	3.6	368.4	112.4	821.1	216.2
2008	1,692.7	45.2	52.9	22.7	368.6	117.3	879.8	206.2
2009	1,762.8	48.6	55.9	35.0	376.1	121.5	923.2	202.5
2010	1,659.2	52.4	60.0	40.6	391.9	129.2	985.0	
2011	1740.5	56.6	63.7	43.9	411.4	141.4	1023.4	
2012	1867.4	60.4	67.2	49.8	431.9	140.6	1117.4	
2013	1995.7	66.9	73.0	56.8	454.5	148.4	1196.1	
2014	2100.5	71.7	77.8	61.1	481.5	159.0	1249.5	
2015	2225.9	78.6	85.0	65.3	512.9	168.4	1315.7	
2016	2353.0	83.5	89.1	69.0	540.8	176.5	1394.0	

¹ כאמור, המעות בעריך 5 אגורות הוצאו מהמחזור בסוף 2010.

לוח נ-8: הפקדת שטרות בבנק ישראל, 1990 עד 2016'

השנה	ערך ההפקדות הכולל	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
	(מיליוני ש"ח)		(אלפי שטרות)			
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,934	1,435	12,973	61,171	23,355
1993	5,911	110,720	3,382	12,657	69,164	25,517
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,108	145,179	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,054	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,279	10,669	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,970	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,549	22,239	96,408	80,346	26,556
2001	15,355	193,724	12,374	90,648	66,707	23,995
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967
2004	14,409	174,206	13,708	83,972	57,994	18,533
2005	13,352	160,642	12,476	80,189	49,271	18,705
2006	17,429	198,467	17,105	109,687	53,514	18,160
2007	16,085	172,549	23,455	88,554	44,249	16,291
2008	16,010	175,159	26,696	78,434	47,560	22,470
2009	13,366	134,279	27,393	57,939	37,152	11,795
2010	11,712	114,780	24,755	48,311	36,531	5,183
2011	10,466	103,496	23,762	40,122	30,319	9,293
2012	10,356	103,723	24,214	38,507	28,070	12,933
2013	13,188	128,738	33,357	46,451	29,753	19,178
2014	13,769	140,457	33,197	46,978	40,853	19,429
2015	16,175	149,557	42,563	54,754	38,076	14,164
2016	29,847	209,436	113,139	56,642	25,400	14,257

¹ נתוני ההפקדות כוללים שטרות מסדרה א' עד לשנת 2010, כולל.

לוח נ-9: הפקדת שטרות בבנק ישראל כאחוז מהמחזור¹, 1990 עד 2016

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		8.0	13.1	24.0
1991		7.1	13.3	18.9
1992	5.3	7.2	13.8	17.5
1993	6.0	6.9	14.1	17.3
1994	5.9	7.2	14.2	14.8
1995	5.9	7.3	14.2	16.3
1996	5.8	9.2	14.5	20.4
1997	6.4	10.4	14.0	17.0
1998	5.8	10.1	12.6	14.3
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.3	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4
2004	3.5	6.8	11.1	7.5
2005	2.8	5.8	9.2	7.1
2006	3.4	7.1	9.3	6.7
2007	3.7	5.8	7.7	5.8
2008	3.3	4.9	8.2	6.5
2009	2.4	3.2	6.5	3.2
2010	1.7	2.6	6.0	1.3
2011	1.4	2.4	5.5	2.2
2012	1.2	2.2	4.8	3.2
2013	1.5	2.6	4.7	4.5
2014	1.4	2.6	6.3	4.4
2015	1.5	2.8	5.6	3.2
2016	3.6	2.8	3.4	3.0

¹ הממוצע השנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.